

OPINNÄYTETYÖ

Nuorten yhdenvertainen koulutuspolku

Liikuntarajoitteiden huomioiminen edistettäessä saavutettavampaa korkeakoulua

Henri Ihandler

Yhteisöpedagogi (AMK)

210 op

Arvioitavaksi jättämisaika

4/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi: Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijät: Henri Ihander

Opinnäytetyön nimi: Nuorten yhdenvertainen koulutuspolku – Liikuntarajoitteiden huomioiminen edistettäessä saavutettavampaa korkeakoulua

Sivumäärä: 46 ja 4 liitesivua

Työn ohjaaja: Tarja Nyman

Työn tilaaja: Invalidiliitto ry

Liikuntarajoitteisten ihmisten oikeudet ja mahdollisuudet osallistua, kokea osallisuutta ja tehdä omaan elämään vaikuttavia valintoja eivät toteudu yhteiskunnassamme kovinkaan hyvin. Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on selvittää haasteita, jotka aiheuttavat yhdenvertaisuuden toteutumattomuutta koulutuspolulla sekä korkeakouluopinnoissa ja pyrkiä tuomaan esiin näkökulmia ratkaisuksi kehittämällä samalla korkeakoulujen saavutettavuutta.

Opinnäytetyön tilaajana toimii Invalidiliitto ry. Opinnäytetyöni linkittyy myös merkittävästi Humak:n Saavutettavat koulutuspolut ja oikeus oppia, Saako oppia (ESR) hankkeeseen, jonka palvelumuotoiluprosessiin tämä opinnäytetyö antaa näkökulmaa liikuntarajoitteisten huomioimisesta. Aihe opinnäytetyöhön muodostui opintoihini kuuluvan kehittävän harjoittelun aikana, jonka tein Invalidiliitossa. Työstin harjoittelussa yhdessä Invalidiliiton nuorten vaikuttajien -ryhmään kuuluvien nuorten kanssa selvityksen yhdenvertaisesta opinto-ohjauksesta. Selvitys toimii merkittävänä tausta-aineistona tässä opinnäytetyössä, jossa tarkoitus on laajentaa näkökulmaa opinto-ohjauksesta yleisesti koulutukseen. Opinnäytetyöni tuloksissa korostuu kokemuksellinen näkökulma sekä nuorten, että omien kokemusteni myötä, sillä olen itsekkin kohderyhmään kuuluva liikuntarajoitteinen nuori.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja sen toteutuksessa on käytetty laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä menetelmiä, kuten haastattelua, osallistuvaa havainnointia sekä työpajoissa toteutettua osallistavaa yhteiskehittämistä. Osallistavaan tutkimukseen liittyen opinnäytetyössä on hyödynnetty monimenetelmällisyyttä, johon on kuulunut myös kyselyn käyttäminen laadullisen aineiston syventämiseksi. Yhtenä merkittävänä tavoitteena on ollut aiemman teorian tiedon kokoaminen yhteen. Tähän teorian tietoon liittyvässä kirjallisuusosiossa käsittelem saavutettavuuden, esteettömyyden, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden käsitteitä sekä koulutuksen merkitystä. Tutkimuksessani olen hyödyntänyt dokumenttianalyysia runsaan kirjallisen materiaalin vuoksi, ja tehnyt vertailua kerätyn aineiston, teorian tiedon sekä omakohtaisten kokemusten välillä.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että koulutuspolun haasteisiin ja opiskelun yhdenvertaisuutta rajoittaviin tekijöihin liittyvät erityisesti esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen puuttuminen, tiedon heikkoudet, negatiiviset asenteet sekä tietämyksen puuttuminen liikuntarajoitteisten elämään ja tarpeisiin liittyen. Liikuntarajoitteen omaavana henkilönä on automaattisesti asemassa, jossa omaa kyvykkyyttä on todistettava muille. Yksilöllisyys tulisi huomioida paremmin ohjauksessa, esteettömissä ja saavutettavissa ratkaisuissa sekä opiskelun monipuolisemmissa vaihtoehdoissa, jotta yhdenvertaisuus voi toteutua.

Asiasanat: saavutettavuus, osallisuus, esteettömyys, yhdenvertaisuus, koulutus

---

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme: NGO and youthwork

Author: Henri Ihander

Title: More equal educational path for young people – further the more achievable university by focusing to physical disabilities

Number of Pages: 46 and 4 attachment pages

Supervisor: Tarja Nyman

Commissioned by: The Finnish Association of People with Physical Disabilities

---

The rights and opportunities of people with physical disabilities to participate, experience inclusion and make choices that affect their own lives are not very well realized in our society. The purpose of this thesis is to find out the challenges that cause non - equality in the educational path and in university studies, and try to bring out perspectives as solutions while developing the accessibility of higher education institutions.

The thesis is commissioned by The Finnish Association of People with Physical Disabilities. This thesis is also significantly linked to Humak's Achievable Educational Paths and Right to Learn (ESF) project, in the service design process which this thesis provides a perspective focusing of people with physical disabilities. The topic of my thesis was formed during my developmental internship. Together with the young people whom belongs to group of young influencers by The Finnish Association of People with Physical Disabilities, I made a study during my internship on equal study guidance, which serves as a significant background material in this thesis. The results of my thesis emphasize an experiential perspective with both young people and my own experiences, because I am also a young person with physical disability.

The study is qualitative and the methods which I have used are typical of qualitative study, such as interviews, participatory observation and participatory co-development in workshops. One significant goal of the study has been to bring together previous knowledge. In the literature section related to this previous theoretical knowledge, I discuss the concepts of accessibility, equality and participation, as well as the importance of education. In my study, I have utilized documentary analysis due to the abundance of written material and made a comparison between the data collected, theoretical knowledge, and personal experiences.

The results of the study show that the challenges of the educational path and the factors limiting the equal opportunities to study are related to the lack of accessible solutions, information gaps, negative attitudes and lack of knowledge about the lives and needs of people with physical disabilities. A people with physical disability, they are automatically in a position which they have to convince their own ability to others. Individuality should be better taken into account in guidance, in accessible solutions, and in more diverse study options, so that equality can be achieved.

Keywords: accessibility, participation, equality, education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
	1.1 Opinnäytetyön tarpeellisuus	5
	1.2 Opinnäytetyön ytimessä yhdenvertaisuus.....	6
2	LIIKUNTARAJOITTEINEN NUORI SUOMESSA	8
	2.1 Nuoret ja arjen sujuvuus	8
	2.2 Itsenäisyys ja osallisuus	10
	2.3 Koulutuksessa ja koulutuspolulla näkyvät haasteet.....	12
	2.4 Oikeus yhdenvertaiseen elämään ja koulutukseen.....	14
	2.5 Koulutuksen merkitys työelämään siirryttäessä	16
3	SAAVUTETTAVUUS KORKEA-ASTEEN OPINNOISSA	19
	3.1 Mitä saavutettavuudella tarkoitetaan?	19
	3.2 Nuorten näkökulmia saavutettavuudesta	20
4	OPINNÄYTETYÖNI TUTKIMUKSELLINEN PROSESSI.....	22
	4.1 Tutkimuskysymykset opinnäytetyön lähtökohtana	22
	4.2 Lähestyminen aiheeseen	22
	4.3 Valitut aineistonkeruumenetelmät	23
	4.4 Opinnäytetyöprosessin kulku.....	24
5	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
	5.1 Analysointi tiedon takana	31
	5.2 Haasteet korkea-asteelle hakeutuessa	32
	5.3 Korkeakoulujen saavutettavuuden edistäminen.....	34
	5.4 Johtopäätökset.....	37
	5.5 Tulosten arviointi	39
6.	YHTEISÖPEDAGOGIN NÄKÖKULMA	41
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkin liikuntarajoitteesta aiheutuvia haasteita ja esteitä korkeakouluissa opiskeluun sekä korkeakouluihin hakeutumiseen liittyen. Yhdenvertainen opinto-ohjaus sekä yleisesti opiskelumahdollisuudet eivät tällä hetkellä toteudu liikuntarajoitteisen henkilön näkökulmasta kovinkaan hyvin. Havaitsin asian jo ennen opinnäytetyöprosessia opintoihini liittyvässä kehittävässä harjoittelussa kokoamaani yhdenvertaisempaan opinto-ohjaukseen liittyvää selvitysmateriaalia tehdessä, kun haastattelin Invalidiliiton nuorten vaikuttajien ryhmään kuuluvia nuoria. Opinnäytetyöni tulee olemaan jatkoa opinto-ohjaukseen liittyvälle selvitykselleni, syventäen ja laajentaen näkökulmaa pelkän opinto-ohjauksen parista saavutettavamman koulutuspolun mahdollisuuksiin. Tekemäni selvitys toimii opinnäytetyössäni merkittävänä tausta-aineistona tuoden esiin nuorten kokemuspohjaista tietoa. Omiin kokemuksiin pohjautuvaa tietoa tulee opinnäytetyössäni näkymään myös omasta näkökulmastani, sillä olen itsekin nuorena liikuntarajoitteen omaavana korkeakouluopiskelijana kohderyhmää.

Tarkoitukseni tässä opinnäytetyössä on selvittää kohderyhmälähtöisesti, millaisia ongelmia korkeakouluihin hakeutumiseen, korkeakouluissa opiskeluun ja riittävään tiedotukseen liittyen esiintyy nuorten liikuntarajoitteisten näkökulmasta ja heidän omien kokemustensa pohjalta. Kokemuspohjainen tieto on merkittävä osa opinnäytetyötäni, joka linkittyy vahvasti Humak:ssa syksyllä 2021 käynnistyneeseen Saavutettavat koulutuspolut ja oikeus oppia, Saako oppia (ESR) hankkeeseen. Humak on päätoteuttaja hankkeessa, jota toteutetaan yhteistyössä järjestöjen, kuten Invalidiliiton kanssa. Hankkeen tarkoituksena on kehittää digitaalinen ohjausympäristö ja sen myötä vaikuttaa koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä digitaalisten ohjaus- ja oppimisympäristöjen saavutettavuuteen. (Humak 2022.) Opinnäytetyöni on osaltaan tarkoitus tuottaa tietoa liikuntarajoitteisten näkökulmasta tämän hankkeen palvelumuotoiluprosessiin.

1.1 Opinnäytetyön tarpeellisuus

Opinnäytetyöni tuottaa merkittävää tietoa niin kohderyhmään kuuluvien nuorten etuja ajavan Invalidiliiton, kuin myös korkeakoulujen näkökulmasta. Haastattelin opinnäytetyöni aiheeseen liittyen Invalidiliiton koulutus- ja työllisyysasiantuntija Anne Mäkeä, joka toimii myös Saako oppia (ESR) hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana. Anne Mäen mukaan opinnäytetyön tar-

peellisuus Invalidiliiton näkökulmasta tulee ilmi, kun verrataan vammaisten ihmisten koulutustaustaa muihin ihmisiin. Vammaisten koulutusaste on matalampi, kuin väestön keskimääräinen koulutusaste, mikä korreloi myös työllistymiseen. Eli sitä selkeämmin yleensä on nähtävissä, että vammaisenkin työllistyy, mitä korkeampi koulutus on hankittuna. Siksi Invalidiliitto pitää aihetta tärkeänä. (Mäki 2022.) Korkeakoulujen näkökulmasta työ on puolestaan tärkeä, koska vuonna 2017 luotiin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio ”Ehdotus Suomelle: Suomi100+”, johon kirjattiin tavoitteet korkeakoulujen kehittämiseksi vuoteen 2030 mennessä. Yhdeksi pääasialliseksi tavoitteeksi asetettiin Suomen osaamis- ja koulutustason nostaminen. Sen tulisi pitää sisällään osatavoitteita, jotka olisivat esimerkiksi:

- Vuonna 2030 vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaisi korkeakoulututkinnon.
- Jatkuva oppiminen olisi mahdollista elämän eri tilanteissa.
- Korkeakoulujen koulutustarjonta olisi joustavasti eri ryhmien hyödynnettävissä.

(Kosunen 2021, 38.)

Näiden osatavoitteiden lisäksi korkeakoulujen näkökulmasta tämä opinnäytetyö on tärkeä, koska Suomessa ei ole esimerkiksi muihin pohjoismaihin verrattuna hallituksen tarjoamaa pysyvää rahoituspohjaa esteettömyystyölle, vaan työ perustuu korkeakoulujen omaan kehittämistyöhön. Tämä hidastaa opiskelijoiden yksilöllisten esteettömyystarpeiden sekä yleisen esteettömyystyön edistymistä. (Heini & Klemetti 2018, 20.)

1.2 Opinnäytetyön ytimessä yhdenvertaisuus

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Invalidiliitto ry, joka on paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimiva fyysisesti vammaisten ihmisten etuja ajava järjestö. Invalidiliiton toiminnan keskiössä on pyrkimys yhdenvertaisen Suomen kehittämiseen vammaisten näkökulmasta sekä erilaisten palvelujen kehittäminen auttamaan yhdenvertaisuuden toteutumista. (Invalidiliitto 2022.) Valtakunnallisesti toimivana järjestönä Invalidiliitolla on suuri merkitys kansallisesti yhteiskunnallisiin asioihin ja Invalidiliiton näkemyksiä käytetään paljon hyödyksi erilaisia yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä.

Tehdessäni opintojeni aikaisia harjoitteluja Invalidiliitossa, havaitsin itse käytännössä liiton merkittävän aseman asiantuntijajärjestönä liittyen yhteiskunnan toimintaan. Myös yhteisöpe-

dagogin koulutukseeni liittyen Invalidiliiton toiminta niin järjestönä, kuin yhdenvertaisten oikeuksien edistäjänä on merkittävä, Humak onkin tehnyt liiton kanssa pitkäaikaista yhteistyötä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tämän opinnäytetyön tutkimuksellinen prosessi on tehty kokonaisuudessaan yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmasta.

Aineistonhankinnan perustana on ollut aiemmin mainitussa opinto-ohjaukseen liittyvässä tausta-aineistossa esiin nousseet teemat sekä oma kokemustietoni aiheeseen liittyen. Teemojen analysoinnin jälkeen hankin kokempohjaista tietoa tukevaa lähdekirjallisuutta. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet muodostuivat näistä teemoista, joita olivat yhdenvertaisuus, osallisuus, esteettömyys ja saavutettavuus. Näitä käsitteitä olen tarkastellut tarkemmin pääluvissa 2 ja 3. Aineiston vertailun ja yhteen kokoamisen ohella kokempohjaista tietoa on pilkottu ja analysoitu fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen näkökulman avulla ja pyritty syventämään nuorten kanssa yhteisissä työpajoissa.

Lähdekirjallisuudesta löytyvän tiedon kokoaminen on ollut yksi keskeinen tavoite opinnäytetyössäni. Tätä tietoa pyrin syventämään asiantuntijahaastattelun avulla. Sekä työpajojen, että haastattelun avulla on pyritty löytämään myös ratkaisuja tutkimuksen aiheeseen liittyviin ongelmiin. Tarkemmin tutkimusprosessista kokonaisuutena kerron pääluvussa 4. Pääluvissa 5 ja 6 tulen vielä esittelemään tutkimusprosessini tuloksia sekä tuloksista nostamani johtopäätöksiä. Pohdin aihetta myös ammattialani näkökulmasta, kuinka yhteisöpedagogina kyettäisiin edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista liikuntarajoitteisten nuorten koulutuspolulla.

Pidän opinnäytetyöni aihetta henkilökohtaisesti tärkeänä ja haluan vaikuttaa yhdenvertaisuuden toteutumiseen omakohtaisten kokemusten johdosta. Opintojeni aikaiset harjoittelut Invalidiliitossa ovat lisänneet ymmärrystäni nuorten kokemista haasteista, joihin tulisi löytää ratkaisuja. Se on vahvistanut haluani vaikuttaa nuorten liikuntarajoitteisten mahdollisuuksiin ja yhdenvertaisen yhteiskunnan edistämiseen. Toivonkin, että tässä prosessissa tuotettua tietoa hyödynnetään tulevaisuudessa mahdollisimman monipuolisesti edistettäessä yksilöllisempää ja yhdenvertaisempaa oppilaiden ohjausta, saavutettavampia koulutuspolkuja sekä esteettömiä oppimisympäristöjä. Yhdenvertainen ja saavutettavampi yhteiskunta on yhteinen kaikkia tahoja koskeva tavoite, johon tulisi pyrkiä niin koulutuksen, kuin muidenkin osa-alueiden osalta nykyistä tehokkaammin.

2 LIIKUNTARAJOITTEINEN NUORI SUOMESSA

Tässä luvussa tulen käsittelemään liikuntarajoitteisen nuoren tavallista elämää sekä eroavaisuuksia muihin nuoriin verrattuna. Lähtökohtana on yhdenvertaisen osallisuuden näkökulmasta tuoda esiin millaista liikuntarajoitteen kanssa tavallinen arki voi olla ja millaisia erilaisia haasteita fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti tällainen rajoite saattaa elämään tuoda. Opinnäyte-työni näkökulmasta tulen myös peilaamaan kyseisiä haasteita erityisesti koulutukseen ja koulutuspolulla etenemiseen liittyen.

2.1 Nuoret ja arjen sujuvuus

Suomessa jonkin liikuntarajoitteen kanssa elää arviolta noin 10 000 alle 30-vuotiasta nuorta. Näillä nuorilla on merkittävästi suuremmat riskit syrjäytymiselle ja suurella osalla heistä normaalit nuoruuteen kuuluvat epävarmuudet esimerkiksi omaan identiteettiin liittyen esiintyvät vielä vahvemmin, kuin muilla nuorilla. Myöskään tyytyväisyys omaan elämään ei ole muihin nuoriin verrattuna samalla tasolla. (Hiekkala, Kivelä, Nurmi-Koikkalainen & Ristikari 2019, 4.) Oma kokemukseni asiaan liittyen on valitettavasti samankaltainen. Liikuntarajoite vaikeuttaa nuoren elämää aina jollain tavalla riippumatta siitä, millainen rajoite on kyseessä. Tästä johtuen tavallisen arjen eläminen vaatii erityistä ponnistelua muihin nuoriin verrattuna.

Itse sain liikuntarajoitteen ollessani 15-vuotias, joten rajoitteen kanssa elämisen opettelu sattui kohdallani juuri nuoruusikään, joka on muutenkin tunnetusti ihmisellä epävarmuutta ja hämmennystä sisällään pitävä ajanjakso. Kohdallani elämässäni muuttui nelirajahalvauksen myötä kaikki, tarvitsen vielä tänä päivänäkin toisen henkilön apua, jotta voin elää tavallista elämäni ja tehdä omia valintojani. Jälkeenpäin ajatellen koen, etten ole elänyt nuoruuttani samoin, kuin ikätoverini, sillä kaiken uuden opettelu ja asioiden selvittäminen veivät ensimmäisten vuosien aikana kaiken ylimääräisen ajan, eikä nuoruuteen tyypillisesti kuuluviin asioihin, kuten vapaa-aikaan, harrastuksiin tai kaverisuhteisiin riittänyt aika tai voimavarat. Sen vuoksi koen myös syrjäytyneeni muista, vaikka opiskelinkin täysipäiväisesti samaan aikaan.

En kuitenkaan koskaan ole määritellyt itseäni liikuntarajoitteen tai vammani kautta, eikä liikuntarajoite minulle ole ollut se suurin arkea vaikeuttava tekijä. Kun arkeen yhtäkkiä vammautumisen myötä tuleekin uusina asioina vaatimukset esteettömään asumiseen, henkilökohtaisten

avustajien työnantajana toimiminen sekä yleisesti kaikenlaisten hakemusten täyttäminen ja velvollisuuksien hoitaminen, saavat nuoruuden haasteet aivan uudenlaiset mittasuhteet, kun samalla tulisi pystyä opiskelemaan täysipäiväisesti.

Muuttunut elämäntilanne käytännössä pakotti aikuistumaan nopeasti ja ottamaan vastuuta asioista, jotka eivät tavallisesti nuoruuteen kuulu. Olen itse kuitenkin aina ollut omatoiminen ja pystynyt itsenäisesti hoitamaan ja huolehtimaan asioistani, joten liikuntarajoitteen mukanaan tuomat uudet asiat ovat ajan myötä siirtyneet luonnollisesti myös itseni hoidettavaksi. Oman näkemykseni mukaan liikuntarajoitteisen nuoren elämään ja identiteettiin voi kuitenkin tehdä merkittävän eron sekin, onko nuori vammautunut vai ollut syntymästään asti liikuntarajoitteinen. Ero vammautuneen tai syntymästä asti liikuntarajoitteisen henkilön välillä aiheutuu helposti lähipiiristä johtuvista syistä. Jos lähipiirissä vanhemmat ovat aina huolehtineet ja vaikuttaneet lapsensa asioihin, saattaa itsenäisyyden tukeminen muodostua heille vaikeaksi, koska omaa lasta halutaan suojella vaikeilta elämäntilanteilta jatkossakin. (Martin 2016, 148.)

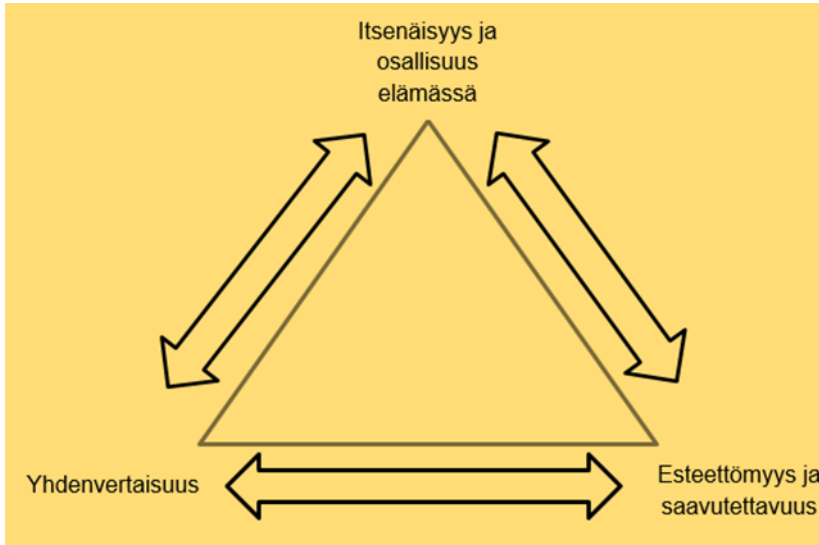
Syntymästä asti liikuntarajoitteinen nuori on hyvin todennäköisesti liittynyt vanhempiensa toimesta jonkinlaisiin yhteisöihin, joissa liikuntarajoite on toiminut yhdistävänä tekijänä. Leväsen (1991) mukaan tällainen kiinnittyminen erilaisuuden kautta saattaa positiivisten vaikutusten ohella myös aiheuttaa negatiivisen seurauksen, mikäli lapsuudesta asti tahattomasti liikuntarajoitteen mukanaan tuomaa erilaisuutta ylikorostetaan. (Ahponen, 2008, 165.) Vanhemmilla on ylipäättään suuri merkitys nuoren tulevaisuuteen kasvatuksen kautta. Kopsen, Seppälän, Erikssonin, Niemisen, Uutelan, Sillanpään, Hyvärisen & Kälviäisen (2007) mukaan vanhempien ylihuolehtivainen ja tungetteleva kasvatusta saattaa viestittää nuorelle, ettei tämän kykyihin huolehtia omasta elämästään luoteta. Tällainen kasvatusta ja liiallinen puuttuminen nuoren elämään saattaa vaikuttaa negatiivisesti nuoren itsetuntoon. (Martin 2016, 148.)

Itse en pysty samaistumaan henkilöihin, joilla liikuntarajoite on ollut syntymästä asti. Kykenen kuitenkin ymmärtämään vanhempien ylihuolehtivasta ja suojelevasta käytöksestä mahdollisesti aiheutuvaa epävarmuuden tunnetta, jonka olen myös itse kokenut. Toisaalta olen myös päässyt eroon liiallisesta huolehtimisesta, koska olen aiemminkin huolehtinut omista asioistani ja sitä kautta pystynyt vakuuttamaan vanhempani siitä, että pärjään itsenäisesti ilman heidän jatkuvaa huolehtimistaan. Siksi koen olevani eri tilanteessa, kuin syntymästä asti liikuntarajoitteen ja avun kanssa kasvanut nuori, vaikka heidänkään kohdallaan asiat eivät aina mene näin mustavalkoisesti.

Liikuntarajoitteen kanssa elävä nuorikin on ensisijaisesti nuori. Tämä mielestäni unohtuu liian usein, eikä ymmärretä sitä, että liikuntarajoitteinen nuorikin haluaisi elää tavallista nuoruutta, kuten muut ikätoverinsa. Nuoren liikuntarajoitteisen arkeen kuuluvien poikkeuksellisten haasteiden vuoksi olisikin syytä pyrkiä keventämään kaikista huolehdittavista asioista koostuvaa taakkaa. Mikäli taakkaa onnistuttaisiin keventämään, uskon useiden nuorten pystyvän paremmin tavoittelemaan omia unelmiaan ja haastamaan itseään esimerkiksi kouluttautumisen kautta, kun voimavaroja säästyisi muilta asioilta. Toisaalta näkisin vaihtoehdoksi myös koulutuksen vielä paremman yksilöllisen suunnittelun, jos muualta taakan keventäminen ei olisi mahdollista.

2.2 Itsenäisyys ja osallisuus

Nuoruus on elämänvaiheena yleisesti tunnettu itsenäistymisen ajankohtana, joka toteutuu jokaisella nuorella omaa tahtia ja omia polkuja pitkin. Nuoruuteen liittyy yleisesti myös paljon epävarmuutta ja hyväksytyksi kokemisen haasteita, kuten aiemmin jo toinkin esille. Koulutus ja kouluttautuminen ovat teemoja, joita usein nuoruuden ajanjaksoon kuuluu. Erityisesti tähän opinnäytetyöhön näkökulmaksi valittu korkeakoulututkinnon suorittaminen liittyy ikävuosien puolesta usein nuoren aikuisen elämänvaiheeseen jatko-opintojen myötä. Siksi tässäkin opinnäytetyössä on ollut tarkoituksena tutkia asiaa nuoren näkökulmasta. Opiskeluyhteisöön ja -ympäristöön kuuluminen ovat osallisuuden kannalta merkittäviä kokonaisuuksia, joihin jokaisen opiskelevan nuoren tulisi kyetä tuntea kuuluvansa. Osallisuudella tarkoitetaan omaa kokemusta yhteenkuuluvuudesta, joka muodostuu osallistumisen, toimimisen, vuorovaikutuksen, merkityksellisten suhteiden ja olemisen yhteisvaikutuksista jonkin yhteisön sisällä. Osallisuuden avulla kyetään myös häivyttämään yksilöön liittyviä rajoja. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 16–17.)

Kuva 1: Aspa-säätiön sivuilta mukautettu esitys siitä, kuinka yhdenvertaisuus sekä esteettömyys ja saavutettavuus toimivat perustana itsenäiseen elämään. (Aspa 2022).

Kuvassa havainnollistetaan, kuinka yhdenvertaisuus, saavutettavuus sekä esteettömyys rakentavat perustan liikuntarajoitteisen nuoren itsenäiselle elämälle ja mahdollisuuksille kokea osallisuutta elämän eri osa-alueilla. Itsenäistyminen ja osallisuuden tunne ovat oman kokemukseni sekä aiemmin harjoitteluissa hankkimani tiedon mukaan myös liikuntarajoitteisille nuorille hyvin tärkeitä teemoja, kuten muillekin nuorille. Liikuntarajoitteiselle nuorellekin on turvattava mahdollisuudet omaan henkiseen kasvuun ja päätöksien tekoon omaan elämään liittyen. Tässä erityisen tärkeänä koen yksilöllisen tuen tarpeen, jonka tulisi toteutua nuoren kohdalla kaikilla elämän osa-alueilla. Itsenäisen ja osallisen elämän rakennuspalikoihin kuuluvia esteettömyyttä ja saavutettavuutta tulen käsittelemään tarkemmin pääluvussa kolme.

Aiemmin tausta-aineistoon keräämäni tiedon osalta voi todeta, että psyykkisen ja sosiaalisen terveyden edesauttamiseksi on tärkeää, että nuorella on mahdollisuus realistisesti miettiä ja tehdä omaa elämää koskevia valintoja, joiden myötä hän voi kiinnittyä yhteisöihin, joissa kokea osallisuutta ja sitä myöten itsenäistyä omia elämän polkuja pitkin. Riittävän tuen merkitystä itsenäistymisen kannalta ei voi myöskään korostaa liikaa, kun puhutaan muiden nuorten haasteista poikkeavista erityispiirteistä, joita käsittelemme aiemmin. Nuoren on saatava olla nuori ennen, kuin hänen on otettava vastuuta asioista, jotka eivät tavalliseen nuoruuteen kuulu. Tässä oman kokemukseni mukaan riittävää tukea tarvitaan niin vanhemmilta, kuin myös eri tahoilta

ja palveluista, jotka nuoren elämässä aktiivisesti ovat mukana. Liian usein todellisuus on kuitenkin sitä, ettei tietoa ole helposti saatavilla ja asioista on otettava selvää itse. Asioiden kanssa yksin jääminen on todella kuormittavaa ja niiden selvittely vie paljon aikaa. Esimerkkinä henkilökohtaisten avustajien työnantajana toimimisessa on itse tehtävä työvuorot, ilmoitettava tehdyt työtunnit sekä otettava huomioon työehtosopimuksia ja lakeja, jolloin vastuu asioiden hoitamisesta oikein on todella suuri. Tämän omasta halusta riippumattoman vastuun olen ainakin itse kokenut paikoin todella stressaavaksi ja voimavaroja kuluttavaksi.

Edellä kuvattua mallinnusta (kuva 1) voidaan soveltaa myös tarkasteltaessa opiskeluun liittyviä valintoja. Koulutus on usein konkreettisimpia nuoren omia valintoja siinä ikävaiheessa ja jokaisen nuoren tulisi pystyä tekemään valinta oman kiinnostuksen ja harkinnan perusteella. Jotta hakeutuminen erityisesti korkea-asteen opintoihin olisi yhdenvertaista tulee mielestäni myös jokaisen liikuntarajoitteisen nuoren saada tasavertainen kokemus kuulluksi tulemisesta liittyen omiin unelmiin sekä ohjauksesta kohti korkea-astetta. Koulutuksen näkökulmasta edellä kuvattun mallin (kuva 1) mukaisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen mahdollistamiseksi korkeakoulujen on puolestaan kyettävä vastaamaan esteettömyyden ja saavutettavuuden aiheuttamiin kysymyksiin ja haasteisiin kaikilta osin, niin fyysisestä, psyykkisestä kuin sosiaalisesta näkökulmasta.

2.3 Koulutuksessa ja koulutuspolulla näkyvät haasteet

Selvitin jo aiemmin opintoihini liittyvässä kehittävässä harjoittelussa liikuntarajoitteisten nuorten kokemuksia opinto-ohjauksesta ennen korkea-asteen opintoja. Tausta-aineistona käyttämäni selvitystä varten tein kyselyn ja haastattelin yhteensä viisi kohderyhmään kuuluvaa nuorta, mutta näkemyksiä sain kerrytettyä kyselyn johdosta vielä suuremmalta joukolta. Suurimmaksi ongelmaksi vastausten perusteella koettiin koulutuspolulla sekä yleisesti opinnoissa riittävän yksilöllisen tuen puuttuminen. Tuen puuttuminen näkyi nuorten mielestä erityisesti siinä, ettei heidän omia unelmiaan kyetty tukemaan riittävästi. Yksilöllisen tuen tarve saattaa olla huomattavan ratkaisevaa erityisesti eri koulutus- ja opiskeluasteiden nivelvaiheessa. Tuen puuttumisella puolestaan voi olla erittäin ratkaisevia vaikutuksia nuoren koko elämään. (STM 2010, 80.)

Unelmien tukematta jättäminen johtui nuorten mukaan usein siitä, että ohjausta ja opiskelua ajatellaan vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet edellä. Tähän ajattelutapaan kuuluvat olennaisesti nuorten itse nostamat perustavanlaatuiset ongelmat eli tietämättömyys asioista ja

mahdollisuuksista sekä oppilaitoksen henkilökunnan resurssit asioiden selvittämiseen. Tämän vuoksi melko harvat liikuntarajoitteiset nuoret pääsevät tällä hetkellä etenemään koulutuspolullaan korkeakouluopintoihin asti, eikä nuoria liikuntarajoitteisia valmistu korkeakouluista läheskään samassa suhteessa, kuin muita nuoria. Tämä käy ilmi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 julkaisemasta tutkimusanalyysistä, jonka mukaan tutkimukseen osallistuneista toimintarajoitteen omaavista henkilöistä korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut lähes puolet vähemmän, kuin muusta vastaavan ikäisestä väestöstä (Nurmi-Koikkalainen, Ahola, Gissler, Halme, Koskinen, Luoma, Malmi-vaara, Muuri, Sainio, Sääksjärvi & Väyrynen 2017, 40).

Liikuntarajoitteisten nuorten kohdalla yhtenä merkittävänä tekijänä yksilölliseen opiskeluun liittyy se, minkälainen nuoren liikuntarajoitteen aiheuttama vamma tai sairaus on sekä mahdolliset muut sairaudet. Mikäli nuorella arkeen vaikuttaa vain liikuntavamma, on usein opiskelujen kannalta suurin haaste rakennusten esteettömyys, mutta muilta osin vamman aiheuttaman rajoitteen ei juurikaan koeta vaikuttavan opiskeluihin. (Jääskeläinen 2019, 4.) Mahdollisten muiden sairauksien liittyessä nuoren yksilöllisiin tarpeisiin, muuttuvat vaatimukset opiskelulle täysin toisenlaisiksi. Tällöin haasteet eivät liity vain ympäristön esteettömyyteen. Ongelmiksi voivat muodostua näkö- ja kuulo-ongelmat, sosiaalisten tilanteiden vaikeudet, vaikeudet tehtävänäntöjen ymmärtämisessä, opintomateriaalien saatavuus sekä ajankäytön hallinta ja monet muut tällaiset opiskeluun liittyvät hankaluudet. (mt., 4–5.)

Vaikka opinnäytetyöni kulminoituukin liikuntarajoitteisiin henkilöihin, on myös tärkeää huomioda nämä mahdolliset muut nuoren opiskeluun vaikuttavat tekijät, koska usein liikuntarajoite on nuorelle vain yksi erityiseen tukeen vaikuttava syy. Erilaisiin erityisryhmiin liittyen on myös syytä muistaa, että kaikkia koskevia yhteisiäkin ongelmia löytyy. Melko usein opiskeluihin liittyvä epätietoisuus siitä, kenelle yksilöllisistä tarpeista tulisi puhua koskettaa lähes kaikkia rajoitteen kanssa toimivia. Osaltaan kaikkia yhdistävänä ongelmana voidaan ammatillisen koulutuksen puolella nähdä vaikeudet löytää harjoittelupaikkoja, jotka olisivat erityistarpeilla toimivalle opiskelijalle soveltuvia. (mt., 5.)

Koulutukseen liittyen liikuntarajoitteisen nuoren kohdalla haasteita saattavat aiheuttaa myös monet muut, kuin suoraan rajoitteeseen vaikuttavat edellä kuvatut fyysisen esteettömyyden ja saavutettavuuden haasteet sekä tuen puuttuminen. Liikuntarajoitteisen nuoren, kuten muidenkin nuorten kohdalla haasteita voivat aiheuttaa psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat, kuten huono

itsetunto, huonot vuorovaikutustaidot, omien vahvuuksien tunnistamattomuus ja huonot kokemukset edeltävistä opinnoista. (Toivola 2019, 83–84.) Psykkisten ja sosiaalisten ongelmien ohella opiskelun haasteet voivat aiheutua myös huonosta yhteistyöstä huoltajien ja koulun välillä varsinkin erityistä tukea tarvitsevan nuoren kohdalla. Tällöin voi yleisesti tiedonkulku olla heikkoa, eikä nuoren tarpeisiin pystytä välttämättä vastaamaan riittävän hyvin, erityisesti mikäli tärkeitä opiskelun haasteisiin liittyviä tietoja ei kyetä välittämään eteenpäin tai selvittämään. Huono tiedonkulku saattaa aiheuttaa ongelmia myös tilanteissa, joissa nuori hakeutuisi jatko-opintoihin. Mikäli tietoa ja tarpeita ei ole aiemminkaan osattu viestiä eteenpäin, jää se todennäköisesti toteutumatta myös jatko-opintoihin hakeutuessa ja näin ollen rajoittaa opintoihin pääsyäkin. (mt., 83–93.)

Nuorten liikuntarajoitteisten opiskeluun ja arkeen vaikuttavat edellä kuvattujen haasteiden ohella myös kaikki samat tekijät, kuin muillakin nuorilla. Arjen hallinnan haasteet, huonot kotiolo, huonot elämäntavat tai turvallisen aikuisen puuttuminen ovat yhdistäviä tekijöitä, joita kuka tahansa nuori voi kohdata. (mt., 83–93.) Siksi on mielestäni tärkeää, ettei liikuntarajoitteisen nuoren kohdalla kuitenkaan keskitytä vain erilaisuuden mukanaan tuomiin yksilöllisiin tarpeisiin, vaan nuori huomioidaan myös muilta osin. Erityistarpeiden huomioiminen on kuitenkin oman näkemykseni mukaan edellytys sille, että liikuntarajoitteisen nuoren yhdenvertaiset mahdollisuudet huomioidaan ja hän voi elää elämäänsä tavallisena nuorena, opiskella ja edetä opinnoissaan. Erityistarpeiden huomiointi on mielestäni tärkeää toteutua nimenomaan oppilaitoksen puolelta, koska nuorten saattaa olla vaikeaa tuoda itse esiin kaikkia opiskeluun vaikuttavia ja kuormittavia haasteita. Ainakin oman kokemukseni mukaan vammasta johtuvien kipujen tai muiden voimavaroihin vaikuttavien haasteiden tunnistaminen ja asioiden esille tuominen oma-aloitteisesti on välillä vaikeaa. Siksi olisi tärkeää, että oppilaitoksen puolella olisi ymmärrystä liikuntarajoitteisen opiskelijan elämästä yleisesti ja yksilölliseen ohjaukseen osattaisiin suhtautua kokonaisvaltaisemmin.

2.4 Oikeus yhdenvertaiseen elämään ja koulutukseen

Liikuntarajoitteisten osallistuminen ja osallisuus eivät ole asioita, joita olisi vain mukava saada toteutettua. Ne ovat asioita, joita on kirjattu lakeihin ja joiden tulisi toteutua yhteiskunnassamme automaattisesti. Jokaisella liikuntarajoitteisella nuorellakin on yhdenvertaisuuslain 2014/1325 sekä Suomen perustuslain 1999/731 mukaiset oikeudet ja mahdollisuudet. Oikeusministeriön ylläpitämällä verkkosivuilla yhdenvertaisuudesta sanotaan seuraavaa:

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä (Oikeusministeriö 2022).

Huolimatta siitä, että yhdenvertaisuuteen pyritään lakeihin kirjatuin säädöksin, yhteiskuntamme ei kuitenkaan ole yhdenvertainen kaikille. Myöskään liikuntarajoitteisten näkökulmasta yhdenvertaisuus ei toteudu niin, kuin olisi tarkoitus. Tasavertaisen kohtelun puuttuminen näkyy aivan kaikilla elämän osa-alueilla työllistymisestä ja koulutuksesta yleisesti asenteisiin ja palvelujen käyttömahdollisuuksiin. Syksyllä 2017 silloinen hallitus loi kyselyn tukemaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallista toimintaohjelman täytäntöönpanoa. Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että suurin osa vastanneista koki oikeuksien toteutuvan yleisesti melko huonosti ja aivan kaikilla elämän osa-alueilla oli puutteita yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Eri osa-alueiden osalta kyselyn vastauksista kävi myös ilmi olennaisesti yhtäläinen tarve lisätä tietoisuutta vammaisten oikeuksista yhteiskunnassa koulutuksen, tiedottamisen ja asennevaikuttamisen keinoin. (STM 2018, 23.)

Opinnäytetyössäni yhdenvertaisuuden toteutumisen tarkastelu sekä kehittäminen kohdistuvat elämän osa-alueista koulutukseen. Liikuntarajoitteisen nuoren näkökulmasta koulutus on toisaalta yksi parhaiten yhdenvertaisuuden tavoitteisiin vastaavista elämän osa-alueista, toisaalta se on yksi eniten kehittämiskohteita sisältävä osa-alue. Ristiriitaisuus johtuu siitä, että perusopetuksesta eteenpäin katsottuna oppivelvollisuuden ja opiskelijamääriin vaikuttavat säädökset vähenevät. Perusopetuksen yhdenvertaisuuteen on panostettu huomattavasti enemmän, kuin myöhemmän vaiheen opintoihin, koska perusopetus käytännössä tavoittaa kaikki oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat liikuntarajoitteisetkin. Perusopetuksen jälkeen on liikuntarajoitteisten keskuudessa huomattavan yleistä, että jatko-opinnot liittyvät ammatillisiin koulutuksiin, jonka myötä on ajateltu nuoren työllistymismahdollisuuksien parantuvan jatkossa. Näin ollen lukio – ja korkeakoulujen opiskelumahdollisuudet ovat toteutuneet vielä ammatillista koulutusta heikommin. (STM 2010, 78.)

Elokuussa 2021 voimaantullut lakimuutos oppivelvollisuuden laajentamisesta täysi-ikäiseksi asti kuitenkin muuttaa aiempaa asetelmaa, jossa selkeästi ennen huomiota on kiinnitetty pitkälti perusopetuksen toteutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisella tavoitteena on, että jokainen

nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oppivelvollisuus päättyy, kun nuori on suorittanut toisen asteen koulutuksen tai täyttänyt 18 vuotta. (Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 2020; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Oppivelvollisuuden laajentaminen koskee myös liikuntarajoitteisia nuoria. Siksi lakimuutoksen yhteydessä tulisi kehittää myös ohjauksen toimivuutta, jolloin koulutusuudistuksen tavoitteet toteutuisivat paremmin liikuntarajoitteistenkin näkökulmasta. Uudistuksen tavoitteena on työllistymisen edistäminen tutkinnon hankinnan jälkeen (mt.). Tähän on liikuntarajoitteisten kohdalla pyritty systemaattisesti jo aiemmin ammatilliseen koulutukseen ohjaamisen kautta, mutta yhdenvertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta ajattelua tulisi laajentaa. Yksilöllisyys ja jokaisen nuoren tarpeet ja toiveet tulisi huomioida aiempaa paremmin, mikä tarkoittaisi myös lukioihin ja korkeakouluihin ohjaamisen kehittämistä suhteessa aiempaan, jolloin työllistymisen mahdollisuudet tulisi nähdä myös näitä polkuja pitkin. Samaan aikaan lukioiden ja korkeakoulujen tulisi kuitenkin kehittää omaa toimintaansa yhä enemmän työllistymistä tukevaksi.

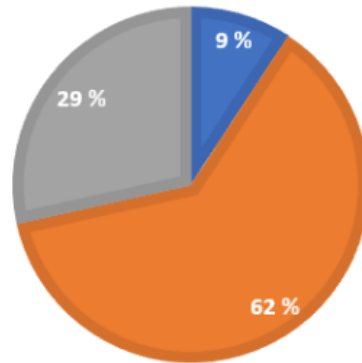
2.5 Koulutuksen merkitys työelämään siirryttäessä

Nuoret itse kokevat koulutuksen tärkeänä tulevaisuuden kannalta, varsinkin työllistymistä ajatellen. Monet liikuntarajoitteiset henkilöt hankkivat korkea-asteen tutkinnon juuri siksi, että he uskovat työllistymisen helpottuvan korkeamman koulutuksen myötä. (Kosunen 2021, 111.) Koulutus tai opiskelupaikka eivät kuitenkaan välttämättä pelkästään riitä, jotta tulevaisuudessa työskentely helpottuu. Invalidiliiton Sopivaa työtä kaikille -hankkeeseen osallistui fyysisesti vammaisia hakijoita kaikenlaisella koulutustaustalla (kuva 2). Hankkeen tarkoituksena oli esimerkiksi auttaa fyysisesti vammaisia työllistymään, vaikuttaa asenteisiin, poistaa työllistymisen esteitä sekä etsiä rahoituskeinoja julkiselle vallalle, joilla jatkossa tukea työllisyyttä. (Invalidiliitto 2021.)

SOPIVAA TYÖTÄ KAIKILLE -HANKKEESEEN HAKEUTUNEIDEN KOULUTUSTAUSTA

■ Perusopetus ■ Toisen asteen opinnot ■ Korkeakoulutus

Kuva 2: Invalidiliiton Sopivaa työtä kaikille -hankkeeseen osallistui hakijoita eri koulutustaustoilla. (Invalidiliitto 2021).

Hankkeeseen osallistuneista melko suurella osalla (29 %) oli korkeakoulututkinto, joten yksin tutkinnon hankkiminenkaan ei työllistymistä ratkaise. Myös Invalidiliiton koulutusasiantuntija Anne Mäki piti korkeakoulutettujen määrää yllättävän suurena ja pohtikin haastattelussa sitä, voiko kuitenkin täysin tulkita, että korkeampi koulutus täysin suoraan korreloisi työllistymisen kanssa (Mäki 2022). Tämä edellä kuvattu tilanne mielestäni kertoo siitä, ettei nuorten liikuntarajoitteisten haasteita ratkaista vain keskittymällä ohjaukseen ja korkea-asteen opintoihin pääsyyn, vaan myös korkeakoulutuksen aikana on kehitettävää, jotta koulutusvaiheen jälkeinen työllistyminen helpottuisi.

Nuorten liikuntarajoitteisten kohdalla monet kokevat koulutukseen sekä muihin elämän osa-alueisiin liittyen tarvetta todistella omaa osaamistaan, kykyjään ja pystyvyyttään paljon enemmän verrattuna muihin ikätovereihin. Kun tällainen todistelun tarve toistuu kaikkialla yhteiskunnallisessa osallistumisessa, luo se liikuntarajoitteisille nuorille erityisiä vaatimuksia sosiaalisten taitojen ja stressinsietokyvyn osalta. Nuoret käytännössä hyväksytään esimerkiksi yhteiskunnallisesti merkittävään työelämään vasta tällaisten rajoitteita kompensoivien poikkeuksellisten kykyjen johdosta. (Heini & Klemetti 2018, 29.) Jos nuoren opintopolku on pelkästään omien oikeuksien ajamista ja opintojen eteen taistelemista, voivat voimat loppua harjoittelu-paikkaa hakiessa ja viimeistään valmistumisen jälkeen, kun pitäisi pyrkiä työelämään. Tärkeää

korkeakouluissa olisi ohjauksen ohella kehittää työelämäyhteistyötä, jolloin nuorella olisi paremmat valmiudet siirtyä työelämään. Työelämäyhteistyön yhtenä merkittävänä hyötynä näkyy tällä hetkellä opiskelijoiden osaaminen työllistymiseen liittyvien tukien hakuprosesseista. Tämä on havaittu erityisesti ammatillisista erityiskouluista valmistuvien nuorten joukossa, ja erityiskoulut ovatkin saaneet kiitosta työelämäyhteistyön toteuttamisesta. (mt., 21.)

3 SAAVUTETTAVUUS KORKEA-ASTEEN OPINNOISSA

Tässä luvussa tulen käsittelemään saavutettavuutta ja saavutettavuuteen liittyviä haasteita. Tulen käymään kyseisiä teemoja läpi ensin kirjallisuuteen ja aiempiin opinnäytetöihin peilaten, mutta kerron myös oman opinnäytetyöni tausta-aineiston tiedonkeruusta sekä esille nousseista kysymyksistä saavutettavuuteen liittyen.

3.1 Mitä saavutettavuudella tarkoitetaan?

Saavutettavuudesta puhuttaessa liitetään yhteyteen usein termi esteettömyys. Termejä käytetään kuitenkin hieman eri asioihin liittyen. Esteettömyydellä tarkoitetaan usein fyysistä ympäristöä, kuten rakennuksia. Saavutettavuudesta puolestaan puhutaan viestinnän ja palvelujen yhteydessä. (Tamminen & Alinikula, 2017, 7.) Liikuntarajoitteen näkökulmasta on sanomattakin selvää, että ympäristön fyysinen esteettömyys tulee olla huomioitu, jotta liikuntarajoitteisen nuoren on ylipäättään mahdollista päästä oppilaitokseen ja opiskella niissä. Fyysinen esteettömyys ei kuitenkaan yksin riitä liikuntarajoitteisten nuorten kohdalla, jotta opiskelu voisi aidosti olla yhdenvertaista. Siksi saavutettavien ratkaisujen ja toimintatapojen tulee ulottua vastaamaan myös liikuntarajoitteisen tarpeita. Oppilaitosympäristössä liikuntarajoitteen puolesta saavutettavuus olisikin esimerkiksi viestintään, palveluihin ja tiedottamiseen liittyvää yhdenvertaisuutta.

Saavutettavuus termin käyttö on yhä enenevässä määrin liittymässä tilanteisiin, joissa puhutaan verkkopalveluista (celia 2022). Saavutettavamman oppilaitoksen osalta tuleekin keskittyä verkkopalveluiden kehittämiseen ja yleiseen viestintään. Viestinnän osalta saavutettavuuden tavoitteet kohdistuvat melko usein erityisryhmiin ja palveluiden toimivuuteen heidän kohdallaan. Vaikka laajassa mittakaavassa saavutettavalla viestinnällä pyritäänkin tavoittamaan ihmisryhmiä, joita ei tavanomaisilla ratkaisuilla tavoiteta, pyritään sillä myös luomaan ratkaisuja, jotka tekisivät viestinnästä ja tiedonsaannista vaivattomampaa ja monipuolisempaa aivan kaikkien ihmisten kohdalla. (Hirvonen, Kinnunen 2020, 10.) Myös oppilaitosten tulisi huomioida sekä saavutettavuuteen, että esteettömyyteen liittyen se yleisesti tiedossa oleva asia, että tällaiset ratkaisut helpottavat kaikkien ihmisten elämää, mutta eivät ole keneltäkään pois.

Vaikka saavutettavuudella tarkoitetaan yleisesti fyysistä esteettömyyttä tai palvelujen käyttömahdollisuuksia ja tiedonsaantia, voi saavutettavuus opiskeluympäristössä tarkoittaa myös

aivan eri asioita. Siksi on mielestäni huolestuttavaa, että keskustelu termin saavutettavuus ympärillä on enenevässä määrin liittymässä verkkopalveluihin, kuten edellä mainitsin. Saavutettavuutta voidaan ja pitäisikin ajatella myös psyykkisen ja sosiaalisen saavutettavuuden kautta. Laitisen ja Pietilän (2011) määritelmän mukaan esteettömällä ympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista tilaa, joka mahdollistaa yhdenvertaisen toiminnan ja olemisen kaikille. He myös toteavat suuressa kuvassa esteettömyyden olevan yksilön ajatteluun ja asenteisiin vaikuttavan elämäntavan kehittämistä, eikä sillä tarkoiteta vain fyysistä ympäristöä, toisin kuin usein ajatellaan. (Heini & Klemetti 2018, 22.)

Saavutettavuus ja esteettömyys ovat sanapari, jonka erittely toisistaan tietyissä tilanteissa voi olla erittäin haastavaa. Käsitteet usein esiintyvät samassa yhteydessä ja niiden yhteinen näkökulma on yhdenvertaisuus. Esteettömyys mielletään usein fyysiseen ympäristöön, mutta varsinkin puhuttaessa psyykkisistä ja sosiaalisista näkökulmista on saavutettavuuden ja esteettömyyden eroja vaikeaa eritellä. Invalidiliiton sivuilla sosiaalinen esteettömyys on määritelty samaan lauseeseen sosiaalisen saavutettavuuden kanssa, eikä niiden välille ole pystytty luomaan selvää eroa. Molemmissa näkökulmissa korostuvat asenteet, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys sekä mahdollisuus osallistua ja toimia yhteiskunnan osa-alueilla. (Invalidiliitto 2022.) Myös psyykkinen esteettömyys korostaa samoja ominaisuuksia. Psyykkisellä esteettömyydellä tarkoitetaan usein yksilön tunnistettavien kykyjen, tietojen ja taitojen hyödyntämistä niille otollisessa ilmapiirissä. Psyykkisessä, kuten sosiaalisessakin esteettömyydessä korostuvat vuorovaikutustaidot, toisen kunnioittaminen ja myönteinen ilmapiiri. (Vates 2022.)

3.2 Nuorten näkökulmia saavutettavuudesta

Tausta-aineistoni haastatteluista ja kyselyistä aiemmin hankkimistani vastauksista on esille noussut paljon samankaltaisia asioita. Melko usein vastausten mukaan liikuntarajoitteen aiheuttamat saavutettavuuden haasteet ajatellaan fyysisen ympäristön esteettömyyden, kuten rakennusten esteettömyyden ja tilaratkaisujen kautta. Toinen merkittävän usein toistuva näkökulma on yksilöllisten erityisjärjestelyjen ja kohtuullisten mukautusten toteutuminen, jotka usein oman kokemukseni mukaan liikuntarajoitteisen kohdalla liittyvät niin sanotusti fyysisten haasteiden ratkaisuihin, kuten tietokoneen käyttöön, lisääjän saantiin, vaihtoehtoihin suoritustapoihin, avustajan käyttöön tai apuvälineiden hankintaan. Nuoret ovat näiden asioiden lisäksi nostaneet esiin psyykkisen ja sosiaalisen saavutettavuuden haasteita, jotka heidän näkemyksensä

mukaan saattavat usein jäädä huomioimatta, koska ne eivät ole niin näkyviä, kuin fyysiset haasteet.

Psyykkisiin ja sosiaalisiin kokemuksiin liittyvät haasteet ovat varmasti myös muilla, kuin liikuntarajoitteisilla nuorilla tällaisia vähemmän huomioitavia haasteita. Esteettömyyttä ei siksi mielestäni pitäisi ajatella vain erityisryhmien tarpeena, koska esteettömillä ratkaisuilla pystytään usein helpottamaan muidenkin elämää. Psykososiaalisen esteettömyyden paremmalla huomioimisella voitaisiin mahdollistaa jokaiselle nuorelle ihmisoikeuksiin kuuluva aito osallisuus, oikeus yhdenvertaiseen kohteluun sekä ihmisen näkeminen ainutlaatuisena yksilönä (Lähteenmäki 2022, 15). Nuorilta saamani näkemysten mukaan psykososiaalisten haasteiden ratkaiseminen ei välttämättä onnistu ilman fyysiseen saavutettavuuteen panostamista, jolloin näiden näkökulmien kiinnittyminen toisiinsa on merkittävää ja tärkeää huomioida.

Näen myös itse kohderyhmään kuuluvana korkeakouluopiskelijana, että saavutettavuutta ja sen kehittämistä tulee pohtia suurena kokonaiskuvana ja huomioida se, kuinka fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen saavutettavuuden näkökulmat toimivat vuorovaikutuksessa opiskeluympäristössä. Mielestäni saavutettavuuden termi on opiskeluympäristöön ylipäättään paljon parempi, kuin esteettömyydestä puhuminen. Allekirjoitankin Kyky -projektin verkkosivuilta löytyvän näkemyksen, jonka mukaan saavutettavuuden käsite laajentaa ajattelun erityisryhmiä huomioivasta esteettömyydestä toiminnan ja ympäristöjen avoimuuteen kaikille. Kyky -projektin toteuttajien näkemyksen mukaan saavutettavuudesta puhuminen myös siirtää huomiota yksilöstä yhteisöihin ja korostaa ongelmien sijaan saavutettavuuden positiivisia vaikutuksia. (Opiskelukyky.fi 2022.)

Kuten muutkin nuoret ovat tuoneet esille, olen itsekkin sitä mieltä, ettei psykososiaalisia haasteita osata huomioida tai ratkaista läheskään yhtä hyvin, kuin fyysisesti näkyvämpiä ongelmia. Uskon, että yhtenä syynä tähän saattaa olla se, että nuorten voi itsekkin olla vaikeaa tunnistaa psykososiaalisia ongelmia ja varsinkin niiden yhteyttä opiskeluympäristöön. Ainakin omakohmainen kokemukseni on tämänkaltaisen. Nuorilta saamani kokemuksen mukaan psykososiaaliset ongelmat eroavat fyysisistä haasteista koulutukseen liittyen myös jossain määrin siltä osin, että ne ulottuvat fyysisiä haasteita useammin opiskeluympäristön ulkopuolelle ja vaikeuttavat opiskelua ja toimimista myös sillä tavoin esimerkiksi kotiympäristössä.

4 OPINNÄYTETYÖNI TUTKIMUKSELLINEN PROSESSI

Tässä luvussa tulen käsittelemään opinnäytetyöprosessiani, joka on osittain toteutettu osallistavana yhteiskehittämisenä. Osallistavalla yhteiskehittämisellä tarkoitetaan tutkimustapaa, jossa lähtökohtana on tutkijan sekä tutkittavien yhteistoiminnallisuus. Yhteistoiminnallisuudella pyritään yhdessä tunnistamaan ja ymmärtämään tutkimusongelmia sekä ratkaisemaan niitä. (Helminen 2020, 30.) Prosessin käsittelyssä tuon esille millaisesta tutkimuksesta on kyse, minkälaisin menetelmin tutkimusta on toteutettu sekä, kuinka prosessi on edennyt alkuideasta lopulliseen toteutukseen.

4.1 Tutkimuskysymykset opinnäytetyön lähtökohtana

Opinnäytetyöni on tarkoitus vastata kahteen selkeään tutkimuskysymykseen.

1. Millaisia haasteita nuori liikuntarajoitteinen kohtaa opiskeluissaan kohti korkea-asteen opintoja?
2. Millä keinoilla korkeakoulujen saavutettavuutta kyettäisiin edistämään liikuntarajoitteisen näkökulmasta?

Tutkimuskysymykset tarkentuivat tutkimusprosessin alussa, sillä alun perin opinnäytetyön ideana oli vain koulutuksen yhdenvertaisuuden edistäminen. Koulutus aiheena puolestaan tuli osaksi opinnäytetyötä jo opintojeni aikaisen kehittävän harjoittelun opinto-ohjaus selvityksen jälkeen, sillä halusin laajentaa näkökulmaa opinto-ohjauksesta muihinkin haasteisiin.

4.2 Lähestyminen aiheeseen

Opinnäytetyöni tutkittavaan aiheeseen liittyy hyvin rajattu ihmisryhmä liikuntarajoitteisiin nuoriin keskittymisen johdosta. Rajatun ihmisryhmän ohella tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia tämän kohderyhmän hyvin rajattua elämän osa-aluetta eli koulutusta. Siitä syystä opinnäytetyöstäni voikin löytää tapaustutkimuksen piirteitä, sillä tapaustutkimuksessa yleisesti tutkitaan yksittäistä tapausta, tilannetta, ihmisryhmää tai prosessia, joka muodostaa jonkin kokonaisuuden. Tapaustutkimuksen tavoitteena on usein lisätä ymmärrystä tutkittavasta aiheesta, kuitenkin yleistämättä asioita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 43.) Tämä tavoite toteutuu myös tässä opinnäytetyössä. Tapaustutkimuksen arviointi perustuu usein laadullisiin tutkimuksen arviointiseikkoihin ja tämänkin tutkimuksen on tarkoitus tuoda esille laadullisia ongelmia

koulutukseen liittyen vastaamalla tutkimuskysymyksiin (mt., 43). Näin ollen tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa hyödynsin erityisesti tähän tutkimustapaan soveltuvia menetelmiä.

4.3 Valitut aineistonkeruumenetelmät

Tapaustutkimuksen teossa tyypillistä on se, ettei valittu lähestymistapa poissulje kvantitatiivisia tai kvalitatiivisia aineistonkeruumenetelmiä, vaan niitä voidaan hyödyntää yhdessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 43). Opinnäytetyössä hyödynsin molempiin lähestymistapoihin liittyviä menetelmiä, joista kuitenkin pääasiassa laadullisia eli kvalitatiivisia keinoja, jotka tukivat enemmän opinnäytetyön tavoitetta. Laadullisessa tutkimuksessa usein käytetään aineistolähtöistä tutkimusotetta, jolloin teoriasidonnaisuus on vähäisempää (mt., 5–7). Tutkimuksessani olen päätenyt pohjustamaan omaa työtäni molemmista näkökulmista. Tutkimusaiheeseen liittyen teoriasidonnainen tiedonhankinta on auttanut minua ymmärtämään paremmin tutkimuskysymyksiin liittyviä ongelmia, jonka jälkeen olen pystynyt suorittamaan paremmin aineistonkeruuta nimenomaan laadullisesta näkökulmasta. Minulla on ollut käytössä myös aiemmin keräämääni tausta-aineistoa, joka vastaa laadullisiin kysymyksiin ja siksi tietoperustassa on myös kohtuullisesti aineistosidonnaisuutta.

Laadullisen näkökulman saavuttamisessa olen hyödyntänyt menetelminä haastatteluja, osallistuvaa havainnointia sekä osallistavaa yhteiskehittämistä, jonka toteutuksessa hyödynsin focusryhmähaastattelun tyylistä työpajaa. Osallistavat tutkimukset sijoitetaan laadullisten tutkimusmenetelmien joukkoon, ja ne pitävät usein sisällään monimenetelmällisyyttä, jolloin menetelmävalinnat riippuvat sopivuudesta tutkimusaiheeseen. Osallistavien menetelmien hyödyntäminen liittyy usein tavoitteisiin edistää yhteisöllistä muutosta. (Helminen 2020, 29.) Osallistavaa yhteiskehittämistä varten olen käyttänyt aineistonkeruuseen myös kyselyä padlet-alustalla, jolla kartoitin nuorten liikuntarajoitteisten kokemuksia ja näkemyksiä muutamien valmiiden kysymysten avulla verkossa. Kyselyn käyttäminen oli mielestäni haastatteluja tehokkaampi keino, koska kysymykset liittyivät nuorten henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tunteisiin, jolloin anonyymisti kyselyyn vastaaminen antoi tutkimukseen mielestäni rehellisempiä vastauksia. Jotta osallistujien ymmärrys anonyymiteetistä olisi mahdollisimman selvää, tiedotin osallistujia siitä, ettei vastauksiin tarvinnut kirjoittaa mitään sellaista, josta henkilön voisi tunnistaa.

Selvitin myös, millaisesta tutkimuksesta oli kyse ja sen, ettei minkäänlaisia tunnistetietoja osallistujiin liittyen kerätty. Kyselyä olin käyttänyt menetelmänä myös opinto-ohjaukseen liittyvän tausta-aineistoni työstämisessä jo kehittävän harjoittelun aikana.

Haastatteluja olin hyödyntänyt nuorten kanssa tausta-aineistoa tehdessäni ja olin saanut sieltä valmiiksi tietoa, jota pystyin hyödyntämään tässä opinnäytetyössä. Haastattelua pidetään melko yleisenä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä varsinkin, jos tietoa halutaan syventää (Saaranen-Kauppinen & Puusniikka 2009, 53). Tein opinnäytetyöprosessini aikana aineistonkeruuta syventävän asiantuntijahaastattelun jo aiemmin tekemiäni nuorten haastatteluiden lisäksi. Haastattelun eettisyyden varmistamiseksi pyysin suostumuslomakkeella luvan tallentaa haastattelun tutkimuksen ajaksi ja käyttää aineistoa tutkimuksessani lähteenä. Kysyin myös erillistä lupaa nimen julkaisemiseen opinnäytetyössäni.

Kyselyllä pyritään usein keräämään määrällistä tietoa, mutta tässä tapauksessa vastaukset antoivat minulla laadullista informaatiota ja mielestäni kysely oli onnistuneesti suunniteltu, jotta se tuki opinnäytetyön tavoitetta. Yhtenä laadullisen tutkimuksen elementtinä pidetään yleisesti tutkittavien näkökulman huomioimista ja se toteutui tämän kysely -menetelmän kautta osallistavan yhteiskehittämisen taustalla (mt., 6). Tutkittavien näkökulmaa huomioitiin kyselyn lisäksi koko tutkimusprosessin ajan tärkeänä aineistona ja erityisesti kyselyyn liittyvissä yhteiskehittämisen työpajoissa nuorten näkökulmaan kiinnitettiin erityistä huomiota osallistuvan havainnoinnin avulla. Halusin työpajassa käyttää yhtenä laadullisen tutkimuksen keinona osallistuvaa havainnointia. Osallistuvan havainnoinnin avulla pystyin olemaan työpajoissa aktiivinen osallistuja, mutta toisaalta seuraamaan keskustelua osallistuvalla havainnoinnilla tyypillisesti kokonaisvaltaisesta sekä tarkemmin yksityiskohtaisesta näkökulmasta. (mt., 62.)

4.4 Opinnäytetyöprosessin kulku

Tutkimusprosessi alkoi tutkimalla tarkemmin jo olemassa olevaa tausta-aineistoa. Kyseistä selvitystä varten olin haastatellut kolmea nuorta, jotka kuuluivat Invalidiliiton nuorten vaikuttajien ryhmään. Sen lisäksi pidin ryhmän nuorten kanssa muutamia etäkokouksia, joissa pyrittiin työpajan tyypillisesti vastaamaan opinto-ohjauksen ongelmiin. Näihin kokouksiin osallistui vaihtelevasti yhdestä viiteen nuorta kerrallaan. Tein kehittävää harjoittelua kyseisen vaikuttajaryhmän parissa, joten oli luontevaa työstää selvitystä heidän kanssaan. Selvitystä tehdessä hyödynsin myös aiempaa tutkimus- ja teoretietoa ja tein paljon itsenäistä tiedonhakua nuorten näkökulmien lisäksi.

Tausta-aineiston tarkemmalla analysoinnilla pääsin alkuun opinnäytetyöprosessissa ja sain käsitystä erityisesti nuorten omakohtaisista kokemuksista liittyen opiskelujen nivelvaiheisiin ja tarkemmin korkea-asteen opintoihin hakeutumisen haasteisiin. Sain tausta-aineistosta eriteltyä toistuvia teemoja sekä haasteita, joita olivat yhdenvertaisuus, koulutus, esteettömyys, saavutettavuus, osallisuus, yksilöllisyys, syrjäytyminen, henkilökunnan resurssit, tiedonpuute ja asenteet. Näiden teemojen ympärille aloin rakentamaan viitekehystä ja pyrin tarkentamaan tutkimukseni suuntaa määrittäviä tutkimuskysymyksiä.

Aiemmin kerätyn aineiston analysoinnin jälkeen oli selvempää millaisesta näkökulmasta alan opinnäytetyötäni tekemään. Lähtökohtainen idea ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista oli laajentaa aiemmin mainitun opinto-ohjaus selvityksen näkökulmaa yhdenvertaisempaan koulutukseen. Tausta-aineiston analyysin ja viitekehysten tarkentumisen jälkeen näkökulmaksi muodostuivat korkeakouluihin hakeutumisen haasteet sekä saavutettavamman korkeakoulun edistäminen liikuntarajoitteisten nuorten näkökulmasta.

Opinnäytetyön näkökulman rajaukseen vaikutti paljon oma haluni rajata aihe erityisesti korkeakouluopintoihin, koska aiemman kokemukseni mukaan korkea-asteella opiskelevien liikuntarajoitteisten määrä oli melko pieni. Rajaukseen johti myös kaksi muuta syytä. Toinen syy oli oma tilanteeni tutkittavaan kohderyhmään kuuluvana opiskelijana, sillä halusin opinnäytetyölläni pyrkiä helpottamaan jatkossa korkea-asteelle hakeutuvien nuorten opiskelumahdollisuuksia. Kolmantena merkittävänä tekijänä rajauksessa oli syksyllä 2021 oppilaitoksessamme käynnistynyt Saavutettavat koulutuspolut ja oikeus oppia, Saako oppia (ESR) hanke, jonka myötä sain opinnäytetyöprosessiini mahdollisuuden linkittää työni tavoitteitani vastaavaan konkreettiseen kehittämistyöhön hankkeen parissa.

Rajausten jälkeen aloin rakentamaan työni tietoperustaa. Pyrin toteuttamaan tiedonhankintaa mahdollisimman laajasti hyödyntämällä erilaisia lähteitä ja käyttämällä näkökulmana edellä mainitusta selvityksestä analysoimiani teemoja ja haasteita. Lähteinä pyrin käyttämään erityisesti jo aiemmin tehtyjä tutkimuksia, opinnäytetöitä ja selvityksiä, jotka liittyivät liikuntarajoitteen omaavien koulutukseen sekä viitekehysten mukaisiin teemoihin. Sain aiemmista tutkimuksista kerättyä materiaalia, jota pystyin hyödyntämään myöhemmin analysoinnissa, kun vertasin itse keräämääni aineistoa nuorten näkemyksistä tähän jo olemassa olevaan teoretietoon. Tietoperustan rakentamisen ohella aloin hahmotella verkossa toteutettavaa focusryhmähaastat-

telua, joka toteutettaisiin työpajan muodossa nuorten kanssa. Halusin työpajan tukevan tietoperustan syventämistä, mutta toisaalta tarvitsin myös syventävää tietoa nuorten kokemuksista erityisesti korkeakouluihin hakeutumisen sekä korkeakouluissa opiskelun haasteiden osalta.

Päädyin hahmottelemaan verkossa padlet -alustalle valmiit kysymykset korkeakouluihin hakeutumisen mahdollisista haasteista sekä nuorten omista kokemuksista. Näihin kysymyksiin nuoret saivat vastata padlet-alustalla anonyymisti, jonka jälkeen työpajassa käytiin avointa, mutta puolistrukturoitua keskustelua aiheesta ja pyrin itse havainnoimaan keskustelussa nousevia asioita. Keskustelussa käytiin läpi suunnitellusti yhdenvertaisuuteen, esteettömyyteen, saavutettavuuteen, osallisuuteen, yksilöllisyyteen ja asenteisiin liittyviä näkemyksiä ja kokemuksia. Pyrkimyksenäni kysymysten osalta oli luoda keskustelua ja kerätä tietoa mahdollisimman laajalla näkökulmalla, jolloin nuoret pystyivät tuomaan keskusteluun myös koulumaailman ulkopuolisia haasteita, jotka kuitenkin opiskeluihin vaikuttivat. Tällaisia olivat esimerkiksi tarpeellisten tukipalvelujen puuttuminen, jaksamiseen liittyvät haasteet, syrjinnän kokemukset sekä tietämättömyys asioista, niin nuorten itsensä, kuin myös ohjaajien puolelta. Työpajassa oli mukana viisi nuorta tai nuorta aikuista, joiden omakohtaiset tilanteet olivat jokseenkin erilaiset, mutta silti esiin nousevissa asioissa oli paljon yhtäläisyyksiä.

Työpajan jälkeen suoritin jälleen analysointia nuorten vastausten osalta sekä keskustelussa havainnoimieni asioiden johdosta. Olin aiemmassa analysoinnissa saanut eriteltyä teemat ja haasteet, joihin halusin työpajassa syventyä tarkemmin huomioiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista näkökulmaa. Pyrin analysoidessa vertaamaan tuloksia tausta-aineistoni analysoinnin tuloksiin ja yhdistin jälleen analysoinnissa sekä tietoperustan mukaan toistuvia teemoja toisiinsa luoden laajemman kuvan esimerkiksi esteettömyydestä eritellen sen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen esteettömyyteen. Analysoinnin jälkeen minulla alkoi olla melko selkeä kuva opiskelun ja ohjauksen haasteista.

Pystyin nostamaan esille selkeästi toistuvia haasteita. Olin tässä vaiheessa kohtuullisen tyytyväinen analysoituun aineistooni, joka vastasi tutkimuskysymykseeni korkeakouluihin hakeutumisen ja opiskelun haasteista. Toistuvat haasteet liittyivät ohjauksen ongelmiin, tiedonpuutteeseen, esteelliseen ympäristöön, asenteisiin, riittäviin tukipalveluihin, henkiseen jaksamiseen, vapaa-aikaan, mielenterveyden haasteisiin, aiempiin kokemuksiin, mahdollisuuteen osallistua, yhteenkuuluvuuden tunteeseen, yksilöllisyyden ymmärtämiseen, henkilökunnan haluan huomioida erilaisuus positiivisesti, sosiaaliturvan tukiin ja viestintään. Fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin näkökulmiin jaottelu myös auttoi minua vastaamaan kysymyksiin:

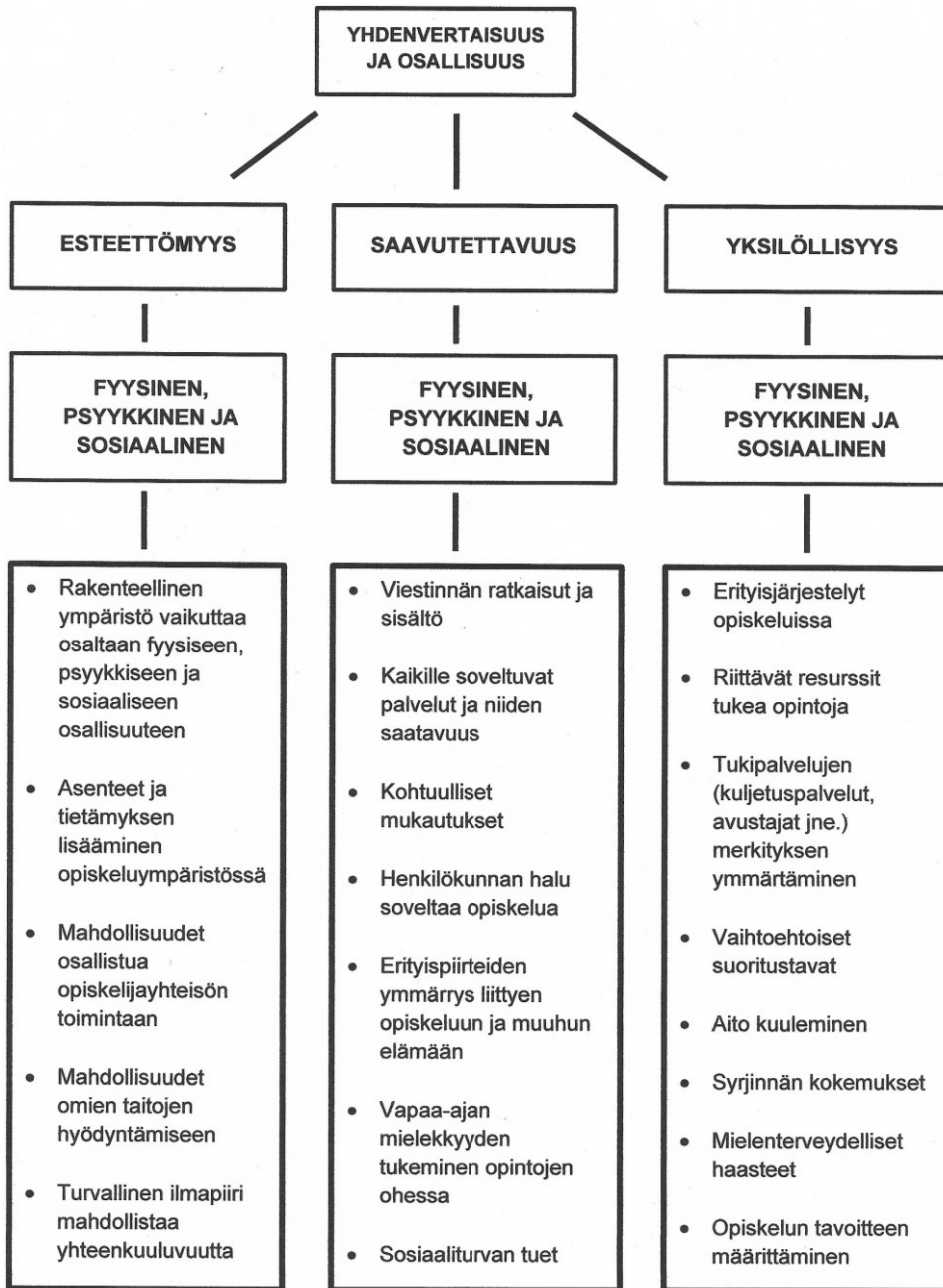
- Miksi nämä ovat haasteita?
- Mihin haasteet vaikuttavat?

Toinen opinnäytetyöni tutkimuskysymys liittyi korkeakoulujen saavutettavuuden edistämiseen. Tähän kysymykseen perehdyin tietoperustan kautta, kun saavutettavuus oli noussut merkittäväksi osaksi työni viitekehystä. Aloitin selkeyttämällä itselleni saavutettavuuden määritelmää, joka ei loppujen lopuksi ollut niin yksiselitteistä, kuin olin itse aiemmin ajatellut. Saavutettavuuden määrittely osoittautui melko haastavaksi ja halusin perehtyä erilaisiin näkökulmiin tarkemmin, jotta korkeakoulujen saavutettavuuden edistämiseen voitaisiin tällä opinnäytetyöllä vastata mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Sain omalla teorianäytteen tutkimusaineistoani saavutettavuuden näkökulmasta.

Analysoin saavutettavuutta, kuten muutakin keräämääni aineistoa fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Oman keräämäni aineiston mukaan saavutettavuudesta puhuttaessa nuoret kokivat useimmin haasteiden liittyvän ympäristön fyysiseen esteettömyyteen tai viestinnän, palvelujen ja yleisen tiedotuksen ongelmiin. Tässä huomasin myös yhtäläisyyden siihen, mitä olin itsekin ajatellut saavutettavuudesta aikaisemmin. Seuraavaksi jaottelin edeltävässä analysoinnissa nousseet fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset opiskelun haasteet saavutettavuuden näkökulmasta huomioiden näitä kolmea osa-aluetta, jotta pystyisin haasteiden ymmärtämisen kautta vastata toiseen tutkimuskysymykseeni korkeakoulujen saavutettavuuden kehittämiseksi.

Ennen kuin lähdin tarkemmin tutkimaan tutkimuskysymystäni korkeakoulujen saavutettavuuden kehittämisestä, aloin pohtimaan analysoimani tiedon kokoamista jonkinlaiseen taulukkoon. Tässä vaiheessa palasin yhden analysointivaiheen taaksepäin ja aloin pohtimaan teemoja, jotka olivat lopulta määritelleet työni viitekehysten. Näitä teemoja olivat yhdenvertaisuus, osallisuus, esteettömyys, saavutettavuus, yksilöllisyys ja syrjäytyminen. Pohtiessani ja luokitellesani erilaisia haasteita omiin kokonaisuuksiin, ymmärsin, että kaiken päämäärä opiskelu-ympäristöön liittyen oli yhdenvertaisuus ja osallisuus. Nämä teemat puolestaan jättivät alleen esteettömyyden, saavutettavuuden sekä yksilöllisyyden käsitteet.

Päätin rakentaa teemoihin liittyvän taulukon, joka eteni yhdenvertaisuuden, osallisuuden, esteettömyyden, saavutettavuuden ja yksilöllisyyden käsitteistä fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen näkökulman läpi konkreettisiin haasteisiin ja huomioitaviin asioihin. Tämä taulukko (kuva 3) vastasi mielestäni tutkimuskysymykseeni liittyen liikuntarajoitteisten kohtaamista haasteista sekä hakeutuessa, että opiskellessa korkea-asteella.

Kuva 3: Analysointini tuotoksena syntynyt taulukko, jossa määritelty käsitteisiin liittyviä haasteita ja huomioitavia asioita.

Kun olin eritellyt esiin nousseita asioita, aloin pohtimaan millaisin keinoin saavutettavuutta kyettäisiin korkeakouluissa edistämään. Tässä vaiheessa päädyin haastattelemaan Invalidiliiton koulutus- ja työllisyyspolitiikan asiantuntija Anne Mäkeä. Halusin saada haastattelun myötä vielä tarkempaa näkökulmaa, miksi työni aihe oli niin tärkeä tilaajan eli Invalidiliiton näkökulmasta. Kysyin Mäeltä myös korkeakoulujen saavutettavuuteen liittyen erityisesti hänen mielipiteitään konkreettisista kehittämiskeinoista. Hänen mukaansa korkeakoulujen tulisi ensisijaisesti pyrkiä paremmin edistämään esteettömyyttä, jonka lisäksi varsinkin opetushenkilökunnan osaamista tulisi vahvistaa ymmärryksellä yhdenvertaisuudesta ja kohtuullisten mukautusten syistä (Mäki 2022).

Korkeakoulujen saavutettavuuden edistämisestä käytiin keskusteluja nuorten kanssa myös edellä mainittujen työpajojen yhteydessä. Nuorten näkemysten mukaan esteettömyyden paremmalla huomioimisella sekä asenteisiin ja tiedonpuutteeseen vaikuttamalla korkeakoulujen saavutettavuutta voitaisiin edistää. Sen lisäksi nuoret kokivat tarpeelliseksi, että oppilaitokselle olisi nimetty henkilö, joka vastaisi esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvistä asioista. Tällöin olisi helpompaa saada tietoa, kun olisi selvillä keneltä asioista voi kysyä tai kuka niistä voi ottaa selvää. Asiantuntijan nimeämisen ohella nuoret kokivat riittävän informatiivisen ja monipuolisen viestinnän tärkeäksi erityisesti oppilaitosten verkkosivuilla.

Erityisesti nyt oppilaitosten verkkosivuilta löytyvän tiedon tulisi olla kattavaa, kun korkeakoulujen pääsykokeet on muutettu tehtäväksi opintopolku -palvelun kautta. Vaikka ajatuksena menettely onkin yhdenvertaistanut kouluihin hakeutumista, ei se saavutettavuuden näkökulmasta ole helpottanut tilannetta kaikilta osin. Nykyisen käytännön vuoksi liikuntarajoitteiset nuoret tarvitsisivat vielä aiempaa enemmän tietoa oppilaitosten verkkosivuilta, koska pääsykokeita ei enää tehdä fyysisesti niissä oppilaitoksissa, joihin on hakenut, jolloin nuorilla on entistä vähemmän tietoa kyseisen oppilaitoksen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyen hakuvaiheessa.

Riittävään tiedonsaantiin liittyen nuoret nostivat esteettömyystiedon lisäksi itseään koskevana asiana esille myös mahdollisista erityisjärjestelyistä ja niiden vaihtoehdoista verkkosivuilla informoinnin. Yhtenä tiedonsaannin keskeisistä asioista nuoret näkivät myös opetushenkilöstön osaamisen vahvistamisen erilaisista tukimuodoista ja kohtuullisista mukautuksista. Tukimuotojen ja kohtuullisten mukautusten yhteydessä puheeksi tuli myös digitaalisten mahdollisuuksien kehittäminen, jolloin suoritustapoihin ja opiskelun monipuolisuuteen saataisiin uusia keinoja. Nuorten mukaan opiskelun saavutettavuutta voitaisiin kehittää myös työllisyyden näkökulmasta. Opintojen aikana korkeakoulusta tulisi saada paremmin tukea harjoittelujaksoihin ja

työelämäyhteistyötä tulisi kehittää erityisesti huomioiden liikuntarajoitteisten haasteellisempi työllistyminen.

Hieman ennen Anne Mäen haastattelua oli käynnistynyt aiemmin mainitun Saako oppia -hankkeen konkreettinen työskentelyvaihe, jossa tarkoituksena on pyrkiä yhteiskehittämisen keinoin luomaan konkreettista sisältöä, joka edistäisi saavutettavuuden kehittämistä. Olin mukana myös hankkeen tapaamisissa, joissa keskusteltiin mahdollisista vaikuttamiskeinoista ja omista kiinnostuksen kohteista liittyen siihen, millä tavoin itse haluaisi saavutettavuuden sanomaa viedä eteenpäin. Hankkeen tavoitteena on huomioida erilaisia erityisryhmiä saavutettavuuden näkökulmasta ja näistä yksi ryhmä on tässä opinnäytetyössä tutkimani liikuntarajoitteiset. Yhtenä hankkeen palvelumuotoiluprosessin keinona pyritään yhdessä luomaan kuvitteellisia hahmoja, joilla on yksilöllisiä tarpeita. Tähän hahmotyöskentelyyn osallistuin itse liikuntarajoitteisen näkökulmasta ja opinnäytetyöni yksi konkreettinen tavoite on luoda mahdollisimman monipuolista sisältöä tästä näkökulmasta, huomioiden haasteet sekä keinot kehittää toimintaa. Monipuolisen sisällön luomisen näkökulmasta tavoitteenani on koota yhteen haasteisiin ja kehittämiskeinoihin vastaavaa tietoa, jota esimerkiksi hankkeessa voidaan hyödyntää.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tulen esittelemään tutkimukseni tuloksia. Kerron, kuinka olen analysoinut aineistoani ja minkälaisiin päätelmiin olen tutkimuksessani päätenyt. Vastaan luvun aikana tutkimuskysymyksiini liittyen nuorten kohtaamiin haasteisiin pyrkiessään kohti korkea-asteen opintoja sekä siihen, kuinka korkeakoulujen saavutettavuutta kyettäisiin edistämään. Luvun lopussa tuon ilmi vielä omia johtopäätöksiäni sekä näkemyksiäni tuloksiin liittyen.

5.1 Analysointi tiedon takana

Opinnäytetyöni tutkimuksellisuudessa merkittävänä lähtökohtana oli pyrkiä kokoamaan aiheeseen liittyvää moninaista tietoa yhteen. Hyödynsin työssäni menetelmänä dokumenttianalyysia, joka tuntui mielestäni suuren kirjallisen tiedon määrän analysointiin parhaalta lähestymistavalta. Dokumenttianalyysia käytetään kirjallisten lähteiden analysointiin, kun pyritään saamaan taustatietoa ja uusia näkökulmia kyseiselle ilmiölle. Sen tavoitteena on luoda selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta ja kehitettävästä asiasta läpikäymällä aineistoa järjestelmällisesti. (Oppariapu.fi 2022.) Runsaan lähdemateriaalin ja melko laajojen kokonaisuuksien johdosta päädyin toteuttamaan analysointia useassa eri vaiheessa, pilkkoen hankittua tietoa aina pienempiin paloihin ja kokoamaan sitä aina uudelleen erilaisesta näkökulmasta. Koska minulle aihe oli entuudestaan henkilökohtainen, oli minulla omien kokemusten sekä aiemmin tekemäni tausta-aineiston myötä jo heti alussa materiaalia, jota kykenin analysoimaan. Tutkimusprosessini etenikin hieman poikkeuksellisessa järjestyksessä, koska lähtökohtaisesti tutkimuskysymykset ja keskeiset teemat määrittyivät vasta ensimmäisen analysoinnin jälkeen, kun olin analysoinut aiemmin tekemäni tausta-aineiston sisällöt.

Lopullisen analysoinnin tulosten oli tarkoitus vastata tutkimuskysymyksiini haasteista, joita liikuntarajoitteinen kohtaa pyrkiessään kohti korkea-asteen opintoja sekä siihen, kuinka korkeakoulujen saavutettavuutta voitaisiin edistää. Analysoinnissa on otettu huomioon tietoperustassa esille nostamiani seikkoja, nuorilta keräämäni aineistoa sekä omia kokemuksiani.

5.2 Haasteet korkea-asteelle hakeutuessa

Analysoinnin jälkeen korkea-asteelle hakeutumisen haasteet painottuivat seuraaviin asioihin, joita luettelossa on tarkennettu keskeisinä esiin nousseina kysymyksinä tai näkökulmina.

- Toisen asteen aikainen yksilöllinen opinto-ohjaus: Ohjataanko nuorta rajoite vai unelmat edellä?
- Omat negatiiviset kokemukset pystyvyydestä ja jaksamisesta: Epävarmuus opinnoissa pärjäämisestä aiheuttaa sen, ettei unelmia uskalleta tavoitella.
- Aiemmissa opinnoissa tehdyt sovelletut opinnot: Sovelletut opinnot saattavat estää korkeakoulussa opiskelun sovellettujen opintojen säännösten vuoksi. Siksi olisi tärkeää ohjata nuori aina ensisijaisesti tavalliselle koulutuspolulle, välttäen erityisoppilaitoksia, jos siihen on edellytykset.
- Oppilaitosten fyysinen esteettömyys: Missä on ylipäätään mahdollista opiskella?
- Riittämätön tieto oppilaitoksista, joihin hakeutumassa: Riittämätön tieto esteettömyydestä tai mahdollisuudesta saada erityisjärjestelyjä voi rajoittaa hakeutumista kyseiseen oppilaitokseen.
- Tarve saada ajoissa tietoa pääsykokeiden tehtävätyypeistä: Mahdollinen tarve hankkia lääkärintlausunto erityisjärjestelyjä varten tulisi olla hyvissä ajoin tiedossa, koska lääkärinlausunnon saaminen sekä erityisjärjestelyjen järjestäminen vievät aikaa.
- Opiskelun ulkopuoliset haasteet, erityisesti toiselle paikkakunnalle muuttamisen yhteydessä: Henkilökohtaisten avustajien hankinta, vaatimus esteettömään asuntoon ja muiden tukipalvelujen järjestäminen ovat aikaa vieviä prosesseja, jotka eivät saisi estää opiskeluihin pääsyä. Yksilöllinen tilanne tulisi ymmärtää ja oppilaitoksen puolesta tukea nuorta tässä muutoksessa.
- Sosiaaliturvan myöntämät tuet: Taloudellisen tuen puuttuessa voi opiskelu olla mahdollonta, jos matkakulut kasvavat liian suuriksi tai opiskelujen myötä muut tulot eivät riitä elämiseen.

Korkea-asteen opintoihin hakeutumisen syistä on selkeästi poimittavissa ohjauksen ja riittävän tiedotuksen sekä viestinnän haasteet. Ohjaukseen liittyvät ongelmat liittyvät sekä toisen, että korkea-asteen opintoihin. Nuoren näkökulmasta koulutuspolulla tulisi kiinnittää huomiota ohjauksen yhdenvertaiseen kannustavaan ja tukevaan kohteluun, mutta opetushenkilökunnan ymmärrystä pitäisi pyrkiä myös lisäämään liikuntarajoitteisten mahdollisuuksista ja erilaisista

opiskelun sovelletuista järjestelyistä. Yksilöllisyyden ymmärtäminen olisi myös erittäin tärkeää, jotta jokainen nuori tulee kohdelluksi yksilönä ja hänen omat erityistarpeensa esimerkiksi jaksamisen suhteen osataan huomioida.

Kaikkien korkeakoulujen tulisi kehittää ympäristön fyysinen esteettömyys sille tasolle, että opiskelu oppilaitoksessa on edes mahdollista liikuntarajoitteiselle. Viestinnän ja tiedotuksen osalta korkeakoulujen tulisi pyrkiä tuomaan esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvä tieto mahdollisimman laajasti ja helposti esille, jotta tiedonsaanti olisi nuorelle sekä toisen asteen ohjaajille tarpeeksi helposti ja kattavasti saatavilla, jolloin hakeutuminen helpottuisi. Riittävään tiedotukseen liittyisivät olennaisesti myös pääsykokeiden tehtävätyyppien sisällölliset kuvailut, jotta mahdollisiin erityisjärjestelyihin tarvittavat lääkärintlausunnot saadaan ajoissa hankittua.

Kaikkiin hakeutumiseen liittyviin haasteisiin korkeakoulujen ei ole mahdollista suoraan omalla toiminnallaan vaikuttaa. Liikuntarajoitteiset tarvitsevat usein opiskelunkin tueksi erilaisia kuntien vammaispalveluiden myöntämiä tukipalveluja, kuten taksipalvelut ja henkilökohtainen avustaja. Näiden palvelujen myöntämiseen korkeakoulut eivät pysty vaikuttamaan, mutta opiskeluihin hakeutumisen tueksi koulut voisivat kirjoittaa nuorelle jonkinlaisia lausuntoja, mikäli opiskelujen katsotaan onnistuvan ja auttavan realistisesti esimerkiksi työllistymistä. Tärkeimpänä asiana tukipalveluihin liittyen nuoren näkökulmasta on oppilaitosten ymmärrys palvelujen tarpeellisuudesta sekä muutosten laajuudesta nuoren elämässä esimerkiksi muuton myötä. Siksi olisi tärkeää, että korkeakoulujen toimesta suurta elämänmuutosta kyettäisiin tukemaan esimerkiksi soveltamalla opiskelua.

Sama tilanne kuin tarpeellisten tukipalvelujen kanssa, on myös sosiaaliturvan tukien kohdalla. Oman kokemukseni mukaan kelan myöntämä ammatillinen kuntoutusraha myönnetään usein yhteen ammattitutkintoon, jolloin tukien saaminen korkea-asteen opintoihin ammatillisen koulutuksen jälkeen on hyvin vaikeaa. Invalidiliiton koulutus- ja työllisyysasiantuntija Anne Mäki kertoi myös törmänneensä tapauksiin, joissa sosiaaliturvan sekä vakuutusyhtiöiden päätökset olla tukematta opintoja ovat estäneet korkea-asteen opinnot. Hänen mukaansa näin ei saisi olla, vaan päättävien tahojen tulisi nähdä korkeamman koulutuksen hyödyt. (Mäki 2022). Vaikka korkeakoulut eivät sosiaaliturvan päätöksentekoon pysty vaikuttamaan, voisivat ne silti pyrkiä auttamaan nuorta samalla tavoin, kuin tukipalvelujen kanssa, esimerkiksi kirjoittamalla opintoja puoltavia lausuntoja.

5.3 Korkeakoulujen saavutettavuuden edistäminen

Toiseen tutkimuskysymykseeni korkeakoulujen saavutettavuuden kehittämiseen liittyen analysoinnin tuloksista nousi esille seuraavia luettelosta löytyviä asioita ja näkökulmia.

- Fyysisen esteettömyyden edistäminen: Fyysisesti esteetön ympäristö mahdollistaa myös psyykkistä ja sosiaalista esteettömyyttä, kun opiskeluryhmän mukana pääsee joka paikkaan oppilaitoksessa.
- Asenteisiin vaikuttaminen yhdenvertaisuuden ja kohtaamisen näkökulmasta: Tietämyksen lisääminen liikuntarajoitteisiin liittyen niin opiskelijoiden, kuin opetushenkilöstön parissa edistää saavutettavuutta opiskeluympäristön ilmapiirin sekä ohjauksen yksilöllisyyden näkökulmista.
- Opetushenkilökunnan ymmärryksen lisääminen kohtuullisten mukautusten ja soveltavien erityisjärjestelyjen näkökulmasta: Tietämys vaihtoehdoista kartuttaa osaamista soveltaa opintoja ja suoritustapoja. Opetushenkilökunnan ymmärryksen lisääminen olisi tärkeää myös ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, vaikka toistaiseksi ei kokemusta liikuntarajoitteisista olisi.
- Tiedottamisen ja viestinnän ratkaisut: Tarpeeksi laaja, yksityiskohtainen ja helposti löytyvä tieto esteettömyydestä ja saavutettavuudesta oppilaitoksen verkkosivuilla edistää hakeutumista oppilaitokseen sekä vastaa kysymyksiin oppilaitoksessa opiskelun mahdollisuuksista. Oppilaitoksen sisäisen viestinnän tulee olla kaikki opiskelijat tavoittavaa, jotta saavutettavuus opinnoissa toteutuu.
- Digitaalisten opiskelutapojen kehittäminen: Digitaaliset opiskelumahdollisuudet laajentavat mahdollisuuksia erilaisiin suoritustapoihin sekä edesauttavat etätönn mahdollisuuksilla kaikille saavutettavampaa opiskelua.
- Työelämäyhteistyön kehittäminen: Riittävä opintojen aikainen tuki ja yksilöllisyyden huomiointi edistävät saavutettavaa opiskelua. Yksilöllisen opintojen tukemisen tulisi ulottua harjoittelupaikkojen hankintaan. Korkeakoulujen tulisi kehittää työelämäyhteistyötä niin, että liikuntarajoitteisenkin näkökulmasta harjoittelupaikka olisi soveltuva ja työelämässä toimiminen edistäisi realistisesti työllistymistä.
- Avoimen ammattikorkeakoulun opintojen hyödyntäminen tehokkaammin: Erityisesti tilanteissa, joissa toiselle paikkakunnalle muuttaminen aiheuttaisi lyhyellä aikavälillä

kohtuuttoman paljon muutoksia liikuntarajoitteisen tukipalveluihin, ja elämän uudelleen järjestelyyn avoimen opinnot voisivat toimia polkuna kiinnittyä opintoihin jo ennen muuttoa.

Korkeakoulujen saavutettavuuden kehittämiseen liittyvät keinot jakaantuivat tässä tutkimuksessa muutamiiin pääasiallisiin aiheisiin. Näitä olivat fyysinen esteettömyys, asenteiden ja tietotaidon kehittäminen, viestinnän ja tiedottamisen kehittäminen sekä opiskelutapojen ja -vaihtoehtojen kehittäminen. Kuten korkeakouluihin hakeutumisen haasteissa, niin myös saavutettavuuden edistämässä on olennaista tarkastella ja huomioida oppilaitoksen fyysistä esteettömyyttä. Mikäli oppilaitos on esteellinen, on opiskelu täysin mahdotonta. Korkeakoulujen tulisi käyttää oman esteettömyyden arvioinnissa hyödyksi enemmän kokemustoimijoita, jolloin koulut saisivat heti suoraa palautetta heiltä, jotka esteettömiä ratkaisuja konkreettisesti tarvitsevat ja ovat tottuneet niitä arvioimaan. Esteettömyyteen liittyen on myös valmiita ohjeita ja oppaita, joiden hyödyntämisellä pystyttäisiin kokonaisvaltaiseen arviointiin esteettömyyden toteutumisesta. Tällaisia ohjeita löytyy esimerkiksi Invalidiliiton esteettömyyskeskus ESKE:n sivuilta.

Asenteiden ja tietotaidon kehittämisen osalta olisi tärkeää huomioida niin opetushenkilökunnan osaamista ja valmiuksia, kuin myös kiinnittää huomiota oppilaitoksen yleiseen ilmapiiriin. Asenteet ja kunnioittavan kohtaamisen puute vaikuttavat erityisesti psyykkisen ja sosiaalisen saavutettavuuden toteutumiseen. Jokaisessa korkeakoulussa olisi hyödyllistä pyrkiä kehittämään kohtaamisen taitoja sekä lisätä ymmärrystä yksilöllisistä erityispiirteistä ja niiden kunnioittavasta huomioimisesta yksilön ominaisuuksina, eikä eroa muista tekeväna piirteenä. Rajoitteen ”jalustalle nostaminen” koko luokan edessä ei esimerkiksi ole opettajalta kunnioittavaa kohtaamista, vaikka tarkoitus olisikin perustella valittua toimintatapaa kaikille soveltuvasta näkökulmasta.

Opetushenkilökunnan ymmärryksen lisääminen kohtuullisista mukautuksista ja nuoren oman arvion hyödyntäminen lisääisivät merkittävästi saavutettavuutta ja opiskelun onnistumisen mahdollisuuksia. Opiskelun haasteita vähentäisi osaltaan myös opettajan ymmärrys yksilöllisiin arjen haasteisiin, aito halu oppia opiskelijan tilanteesta ja kannustava ote opintoihin, jolloin motivaatio ja usko omiin kykyihin säilyisivät nuorella paremmin. Opetushenkilökunnalla on myös merkittävä rooli asennevaikuttamisessa ja kunnioittavan kohtaamisen ilmapiirin luomisessa, jolloin erityisesti heille tulisi järjestää koulutuksia ennaltaehkäisevästään näkökulmasta, vaikka yhtäkään liikuntarajoitteista ei olisi ennen omiin ohjattaviin osunut. Näin oikeanlaiset

tavat ja vaatimukset huomioida ympärillä olevia siirtyisivät oppilaitoksen henkilökunnan kautta yleisesti oppilaitoksen arvoihin. Koulutuksia tai työpajoja syrjimättömään kohteluun liittyen voitaisiin ehdottomasti hyödyntää myös oppilaiden asennevaikuttamisessa. Järkevää näissä yhteyksissä olisi käyttää apuna kokemustoimijoita, liikuntarajoitteisten paikallisyhdistyksiä tai jopa oppilaitoksessa mahdollisesti parhaillaan opiskelevia, mikäli he olisivat halukkaita toimimaan esimerkkeinä.

Viestintään ja tiedottamiseen liittyvä saavutettavuuden kehittäminen vastaa osaltaan myös korkeakouluihin hakeutumisen haasteisiin näiden teemojen osalta. Laadukkaammalla ja helpommin saatavilla olevalla tiedolla pystytään vastaamaan haasteisiin, jotka liittyvät esimerkiksi kyseisen oppilaitoksen esteettömyyteen tai esteettömyydestä vastaavaan henkilöön. Tällä hetkellä hyvät esteettömyys- ja saavutettavuustiedot oppilaitoksen verkkosivuilla voivat vaikuttaa paljonkin opiskelijoiden hakuvaiheen valintoihin oppilaitosten osalta, kun pääsykokeita tehdään pitkälti verkossa ja käymättä fyysisesti kyseisessä paikassa. Opiskelujen sujumuuden kannalta viestinnän ja tiedotuksen saavutettavuus tarkoittaisivat erityisesti riittävän hyvissä ajoin ja selkeillä foorumeilla tai kanavissa tapahtuvaa viestintää. Viestinnän ja tiedotuksen tulee olla myös jokaisen saavutettavissa eli erilaisten apuvälineiden tulee pystyä lukemaan informaatiota.

Opiskelutapojen ja -vaihtoehtojen kehittäminen on toteutustapojen puolesta hyvin rajaamaton tavoite. Mahdollisuuksien puolesta digitalisaation mukanaan tuomat uudet oppimisympäristöt edistävät liikuntarajoitteisen näkökulmasta yksilöllisyyden huomioimista, kun etätyöskentelyn ja itsenäisen opiskelun toteuttaminen ei vaadi enää merkittäviä mukautuksia opetushenkilökunnalta. Monipuolisemmat opintojen suoritustavat ja ympäristöt helpottavat myös yksilöllisten ratkaisujen pohtimista ja kartoittamista, mikäli oppilaitoksella on reservissä jo valmiiksi erilaisia tapoja suoriutua opinnoista. Digitaalisten alustojen hyödyntäminen on edistänyt myös avoimen ammattikorkeakoulun kehitystä, mikä voisi liikuntarajoitteisia ajatellen toimia vieläkin parempana ja saavutettavampana väylänä korkeakouluun pääsyyllä.

Avointa ammattikorkeakoulua voitaisiin käyttää hyödyksi varsinkin opintojen alkuvaiheessa, jolloin liikuntarajoitteiselle nuorelle jäisi opiskelijavalintojen jälkeen paremmin aikaa selvittää muun elämän haasteita ja tukipalveluita kuntoon, mutta nuori pääsisi kuitenkin heti opintoihin kiinni. Tämä tilanne voisi aiheutua esimerkiksi opiskelujen takia toiselle paikkakunnalle muuton myötä, jolloin usein opiskelijavalintojen ja opiskelujen aloituksen väliin jäävä aika on kelle tahansa melko lyhyt, mutta varsinkin tukea ja apua arjessa tarvitsevan nuoren tulisi järjestää koko elämää uudestaan.

Tuen tarpeeseen liittyen olisi korkeakoulujen tärkeää pyrkiä huomioimaan vielä paremmin korkea-asteella opiskelun yleinen tavoite eli työllistyminen. Liikuntarajoitteiset nuoretkin pyrkivät korkea-asteelle usein paremman aseman saamiseksi työmarkkinoilla. Jotta työllistymisen tavoitetta onnistuttaisiin korkeakoulun toimesta tukemaan parhain mahdollisin tavoin, tulisi koululla olla riittävää ymmärrystä liikuntarajoitteisten työllistymiseen ja työllisyyteen liittyen. Riittävän ymmärryksen ohella oppilaitosten tulisi kehittää verkostoitumista ja työelämäyhteistyötä liikuntarajoitteisia opiskelijoita myönteisesti auttaviin yhteistyökumppaneihin, jotta nämäkin opiskelijat voisivat harjoittelujaksoiltaan saada todellisuudessa realistisesti työllistymiseen hyödyttävää kokemusta. Harjoittelupaikkojen hankinta on usein rajoitteen vuoksi haastavampaa ja siksi yksilöllisen tuen sekä opetushenkilökunnan resurssien tulisi ulottua auttamaan myös konkreettisesti sopivan harjoittelupaikan löytämisessä.

5.4 Johtopäätökset

Tuloksista yleisenä johtopäätöksenä voi havaita, että kokonaisvaltaisesti tiedonpuute on merkittävä ongelma yhä edelleen, vaikka yhdenvertaisuustyötä on tehty jo kauan. Tutkimuksen tuloksista merkittävänä huomiona voi nostaa erityisesti sen, kuinka laaja-alaisesti tiedonpuute ja tietämättömyys näkyvät opiskelukentällä. Oli kyse fyysisestä esteettömyydestä, asenteista, kohtuullisista mukautuksista, suoritustapojen vaihtoehtoista, apuvälineistä, viestinnän tavoitavuudesta tai yleisesti liikuntarajoitteisen elämän haasteellisuudesta, löytyy näiltä kaikilta osa-alueilta paljon kehitettävää yhdenvertaisuuden ja ymmärryksen toteutumiseksi. Korkea-asteen opintoihin hakeutumiseen ja korkeakoulujen saavutettavuuteen liittyvissä haasteissa on havaittavissa paljon yhtäläisyyksiä, joiden ratkaiseminen vaikuttaisi molempiin positiivisesti samalla kertaa. Näitä yhtäläisyyksiä ovat viestintä, ohjauksen yksilöllisyys ja esteetön ympäristö. Oman näkemykseni mukaan nämä haasteet eivät ole erityisen vaikeita ratkaista, jos niiden ratkaisemiseksi löytyy todellista halua ja osataan hyödyntää kokemustoimijoita sekä muuta asiantuntevasta oikein.

Tuloksia analysoidessa ja tutkimuksen aikanakin kiinnitin itse huomiota siihen, kuinka tuttujen teemojen ja asiakokonaisuuksien ympärillä tutkimus koko ajan eteni. Aloin pohtimaan loppua kohden enemmän ja enemmän sitä, kuinka paljon todellisuudessa itse olen oppinut tutkimuksen aikana uutta aiheeseen liittyen? Päädyin pohdinnoissani siihen, etten oikeastaan ole juurikaan saanut selville sellaisia asioita, joita en oman käytännön kokemukseni mukaan olisi jo tiennyt

ennestään. Oman liikuntarajoitteeni myötä haasteet ja tavat ratkaista niitä ovat minulle käytännössä arkipäivää, jolloin haasteisiin on pitänyt aina pyrkiä hakemaan ratkaisuja itse. Tässä on mielestäni yksi näkökulma, joka tulisi erityisesti huomioida yksilöllisen kohtaamisen suhteen. Vaikka liikuntarajoitteinen usein itse on oman tilanteensa paras osaaaja ja kykenee vähintäänkin tuomaan ratkaisuehdotuksia esille, olisi se henkisesti tärkeää, että oppilaitoksen puolelta osoitetaan halua auttaa ja pyrkiä ratkaisemaan haasteet. Tällöin saisi kokemuksen siitä, ettei ole asioiden kanssa yksin, vaikka suoria ratkaisuja tai osaamista ei olisi riittävästi oppilaitoksen puolella.

Oman pohdintani myötä tulin tulokseen, ettei tämän opinnäytetyöni olekaan tarkoitus antaa uutta tietoa minulle, vaan muille tahoille. Tähän pohdintaan liittyi paljon ajatuksia siitä, miksi näitä esiin tulleita haasteita on edelleen näin paljon, vaikka minulle nämä tulokset eivät antaneet mitään uutta ja mullistavaa tietoa. Onko todella niin, että kaikki olemassa oleva tieto ja ratkaisut on kohderyhmään kuuluvilla olemassa, mutta ääntä ei vain saada kuuluviin tai sitä ei kuunnella riittävästi? Minulle tuli ajatus siitä, kuinka voisin itse valmistuttuani auttaa asiassa ja mielestäni korkeakoulujen tulisikin hyödyntää vanhoja opiskelijoita vertaistuellisesta näkökulmasta ja kokemustiedon kautta. Korkeakoulut voisivat hyödyntää saavutettavuuden kehittämisessä jo oppilaitoksessa opiskelleita liikuntarajoitteisia opiskelijoitaan, joilla on kokemus haasteista sekä hyvistä, että huonoista toteutustavoista.

Tällainen kokemustoimijuuden hyödyntäminen olisi oman näkemykseni mukaan myös erittäin nykyaikainen tapa kehittää toimintaa ja palveluja, sillä kokemustoimijoiden käyttöä on jatkuvasti lisätty esimerkiksi sote-palvelujen suunnittelussa ja kehityksessä sekä esteettömän rakentamisen kentällä. Samalla nämä henkilöt voisivat vertaistuellisesta näkökulmasta auttaa uusia opiskelijoita opinnoissa alkuun. Ainakin itse näkisin tämän kohtuullisen yksinkertaisena kehittymismahdollisuutena ja täysin toteuttamiskelpoisena ideana ainakin omalla kohdallani.

Yhtenä merkittävimpänä tuloksena koko tutkimuksessa nousi tiedotuksen ongelmat. Tähän teemaan liittyen työpajoissa otettiin nuorten toimesta paljon kantaa varsinkin oppilaitosten verkkosivuihin liittyen. Verkkosivujen sisältöjen kehittäminen koettiin yhdeksi helpoimmista asioista korjata ja siksi nuorten näkemyksistä oli helppo koota ohjeet korkeakouluille. Kasasin nuorten mielipiteiden perusteella ohjeet, joissa on kerrottu, millaista tietoa oppilaitoksen verkkosivuilta tulisi olla helposti saatavilla. Näissä ohjeissa painottuivat erityisesti fyysiseen esteettömyyteen sekä yksilöllisiin erityisjärjestelyihin liittyvät näkemykset. Kokonaisuudessaan ohjeet löytyvät tämän opinnäytetyön liitteistä ja siellä on sisältöä kuvailtu vielä tarkemmin.

5.5 Tulosten arviointi

Koen tutkimuksessani nousseiden tulosten vastaavan todellisuutta melko realistisesti, koska lähes kaikista hyödyntämistäni lähteistä hankkimani tieto käsitteli pääasiassa samoja asioita ja ongelmia. Oli kyseessä sitten teorian tieto, aiemmat tutkimukset, asiantuntijan haastattelu, nuorten näkemykset tai omat kokemukseni, eivät ne juurikaan eronneet toisistaan. Toisaalta tuloksiin liittyy myös muutama ristiriita, joita olen pohtinut, kun olen luotettavuutta arvioinut. Toinen näistä ristiriidoista liittyy kerätyn aineiston määrään, joka on melko vähäinen. Olen pohtinut sitä vastaako näin pieni otanta todellista kokonaiskuvaa riittävän realistisesti vai yleistetäänkö asioita liikaa liian vähäisellä otannalla? Toinen ristiriita liittyy korkea-asteelle hakeutumisen haasteisiin, koska tämän tutkimuksen toteutuksessa ei valitettavasti ollut mukana nuoria, jotka olisivat juuri nyt hakeutumassa korkea-asteelle. Pohdinkin sitä, ovatko tilanteet haasteiden osalta muuttuneet merkittävästi muutamien vuosien aikana ja olisinko tarvinnut kuitenkin näkemyksiä nuorilta, jotka ovat juuri nyt hakuvaiheessa?

Loppujen lopuksi arvioin tuloksia kuitenkin melko luotettaviksi, koska tiedon toisteisuus on niin säännöllistä riippumatta lähteistä. Aineiston riittävän määrän arvioinnissa on perusteltua huomioida aineiston kylläntymistä. Kylläntymisellä tarkoitetaan käytännössä sitä, ettei uutta tietoa enää synny, vaan aineisto toistaa itseään. Kylläntymisen voidaan myös ajatella liittyvän tutkimuksen tulosten yleistettävyyteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 50.) Pystyn myös itse samaistumaan omakohtaisten kokemusteni kautta tutkimuksessa esiin tulleisiin tuloksiin, ja omat ajatukseni olivat ennen tutkimusta tulosten suuntaiset. Omakohtaiset kokemukseni eivät rajoitu pelkästään omaan pitkään koulutuspolkuuni, vaan minulla on myös useita liikuntarajoitteisia kavereita ja tuttuja, joiden näkemykset koulutukseen liittyvistä haasteista ovat keskustelujemme perusteella samankaltaisia. Pohtiessani tulosten luotettavuutta siitä näkökulmasta, ettei tutkimuksessa ollut mukana tällä hetkellä korkea-asteelle hakeutuvia nuoria, nostaisin esille koronapandemian vaikutukset. Pandemian myötä opiskelut ovat pääasiassa toteutuneet parin viimeisen vuoden ajan etätyöskentelynä, jonka uskon vaikuttaneen negatiivisesti hakeutumisen haasteisiin. Kehitystyö on varmasti kärsinyt pandemian aikana, kun on pitänyt keskittyä järjestämään nykyisten opiskelijoiden opiskelut verkon välityksellä.

Korkeakoulujen saavutettavuuden näkökulmasta ja erityisesti korkeakouluissa opiskeluun liittyen pandemia on puolestaan saattanut edesauttaa kehitystä, sillä digitaalisten vaihtoehtojen,

oppimisalustojen ja etätöiden mahdollisuudet ovat tulleet aivan uudella tavalla esille. On kuitenkin liian aikaista arvioida lopullisia vaikutuksia, koska pandemia on edelleen käynnissä, eikä koulumaailmakaan ole täysin normaaliin vielä palannut. On mielenkiintoista nähdä tulevaisuudessa, palautuuko opiskelu koskaan siihen, mitä se oli ennen pandemiaa vai jäävätkö nämä monimuotoiset ja saavutettavuutta edistävät opiskelumahdollisuudet jossain määrin osaksi opiskelijoiden suoritustapoja ja toteutuksia. Koska muutosten pysyvyyden arvioiminen on vielä liian aikaista, koen, että tässä opinnäytetyössä esiin tulleet saavutettavuuden haasteet sekä ratkaisut ovat edelleen realistisia, vaikka osaan niistä onkin pandemian myötä kyetty osin vahingossa reagoimaan. Näistä syistä arvioin tutkimustuloksia luotettaviksi, ja ne antavat realistisen kohderyhmää suuressa mittakaavassa kuvaavan kokonaiskuvan liikuntarajoitteisten koulutuspolun haasteellisuudesta.

6. YHTEISÖPEDAGOGIN NÄKÖKULMA

Pohdin lopuksi, millainen merkitys opinnäytetyölläni ja tuloksista nousseilla asioilla on suhteessa yhteisöpedagogin työhön. Yhteisöpedagogin työkenttä ja mahdollisuudet työskennellä ovat melko laajat, mutta oppilaitosympäristöissä toimiminen rajoittuu usein koulunkäynnin ohjaajan tai koulun nuorisotyöntekijän tehtäviin. Tällöin yhteisöpedagogina olisi mahdollista vaikuttaa erityisesti opinnäytetyöni tuloksista nousseisiin ohjauksen, kohtaamisen ja asenne ilmapiiirin teemoihin. Yhteisöpedagogina oppilaitosympäristössä olisi mahdollista edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja pyrkiä kohtaamisen ammattilaisena vaikuttamaan myös muun henkilökunnan osaamiseen ja ymmärrykseen yksilöllisyyden ja yhdenvertaisuuden tärkeydestä ja siitä, kuinka sitä tulisi edistää. Yhteisöpedagogina toimiminen oppilaitosympäristössä ei kuitenkaan suoranaisesti olisi korkeakouluihin soveltuva ratkaisu, koska edellä mainittuja koulunkäynninohjaajan tai koulun nuorisotyöntekijän toimenkuvia esiintyy lähinnä peruskoulun ja toisen asteen oppilaitoksissa. Siitä huolimatta yhteisöpedagogit voisivat työskennellä näillä alemmilla koulutusasteilla ja edistää yhdenvertaisuuden ymmärrystä nuoremmissa opiskelijoissa ja henkilökunnassa, jolloin epäsuorasti vaikutukset näkyisivät todennäköisesti myöhemmin myös korkea-asteen oppilaitoksissa.

Suoraan korkeakouluihin vaikuttamisessa näkisin yhteisöpedagogeilla olevan annettavaa näiden samojen edellä mainittujen teemojen osalta. Parhaiten vaikuttaminen varmasti toteutuisi, mikäli olisi mahdollista käydä vierailuilla oppilaitoksissa verkostoyhteistyön kautta ja pitää luentoja, työpajoja tai muilla keinoilla edistää ymmärrystä yhdenvertaisuudesta ja yksilöllisyydestä. Vierailut voisivat olla hyödyllisiä ja antaa uutta tietoa ja näkökulmaa niin opiskelijoille, kuin myös opetushenkilökunnalle. Ymmärryksen lisäämisen ja asennevaikuttamisen ohella voitaisiin samalla vaikuttaa yleiseen ilmapiiriin, ryhmädynamiikkaan ja kehittää opiskelijayhteisön toimivuutta. Näiden asioiden osajia yhteisöpedagogit ovat ja tämä kuvastaakin hyvänä käytännön esimerkkinä sitä laajaa työkenttää, jonka puitteissa mahdollisuuksia on paljon. Laajan työkentän mahdollisuudet peilautuvat tässäkin pienemmän mittakaavan oppilaitosympäristöön, jossa kuitenkin löytyy yhteisöpedagogeille myös paljon eri mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa.

LÄHTEET

- Ahponen, Helena 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 94. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3319/tutkimuksia94_netti.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Aspa-säätiö 2022. Esteettömyys ihmisoikeutena. Viitattu 10.4.2022 <https://www.aspa.fi/tietoa-aspasta/ajankohtaista/esteettomyys-ihmisoikeutena/>
- Celia 2022. Saavutettavuus. Viitattu 1.4.2022 <https://www.celia.fi/saavutettavuus/>
- Heini, Annina & Klemetti, Jari 2018. Selvitys vammaisten korkeakouluopiskelijoiden työelämätarpeista ja -haasteista. Tarinoista voimaa -hankkeeseen (ESR) liittyvä selvitys. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.esteettatoihin.fi/wp-content/uploads/Kynnys-ry_Selvitys-vammaisten-korkeakouluopiskelijoiden-ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4tarpeista-ja-haasteista.pdf
- Helminen, Jari (toim.) 2020. Diak Työelämä. Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan - Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hiekkala, Sinikka & Kivelä, Juha & Nurmi-Koikkalainen, Päivi & Ristikari, Tiina 2019. Liikumisrajoitteiset nuoret Suomessa. Määrät, diagnoosit, syrjäytymisriskit ja elämänlaatu. Työpäpaperi 19/2019. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138214/URN_ISBN_978-952-343-344-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hirvonen, Maija & Kinnunen, Tuija 2020. Saavutettava viestintä: Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä. Helsinki: Gaudeamus
- Humak 2022. Saavutettavat koulutuspolut ja oikeus oppia, Saako oppia -hanke. Viitattu 20.4.2022 <https://www.humak.fi/hankkeet/saavutettavat-koulutuspolut-ja-oikeus-oppia-saako-oppia-hanke/>

Invalidiliitto 2022. Organisaatio. Viitattu 25.4.2022 <https://www.invalidiliitto.fi/invalidiliitto/organisaatio>

Invalidiliitto 2022. Saavutettavuus. Viitattu 25.4.2022 <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>

Invalidiliitto, 2021. Sopivaa työtä kaikille -hanke. Loppuraportti. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2021-12/STK_konsepti_2019_21_loppuraportti.pdf

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpöri. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=

Jääskeläinen, Marko 2019. Kohti kaikkien korkeakoulua: Eri tavoin vammaisten korkeakouluopiskelijoiden ajatuksia opiskelun saavutettavuudesta ja sen kehittämistä. OKM-selvitysraportti. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://www.esok.fi/hankkeet/oho-hanke/julkaisut/kohti-kaikkien-korkeakoulua-kartoitus>

Kosunen, Tapio 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:35. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163235/OKM_2021_35.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. Viitattu 27.4.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201215#Lidm45237816740112>

Lähteenmäki, Kaisu 2022. Kokemuksia psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden toteutumisesta lihastautia sairastavan näkökulmasta. Case Uudenmaan Lihastautiyhdistys ry. Opin näytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/704268/L%c3%a4hteenm%c3%a4ki_Kaisu.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Martin, Marjatta 2016. Nuoruus, vammaisuus ja kuntoutuksen merkitys. Väitöskirja. Saatavissa: https://lada.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62438/Martin_Marjatta_ActaE_196_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Nurmi-Koikkalainen, Päivi & Ahola, Sanna & Gissler, Mika & Halme, Nina & Koskinen, Seppo & Luoma, Minna-Liisa & Malmivaara, Antti & Muuri, Anu & Sainio, Päivi & Sääksjärvi, Katri & Väyrynen, Riikka 2017. Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta: Analyysia THL:n tietotuotannosta. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-946-0>

Oikeusministeriö 2022. Mitä on yhdenvertaisuus? Viitattu 25.3.2022 <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Viitattu 25.4.2022 <https://okm.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>

Opiskelukyky 2022. Yhdenvertainen ja saavutettava opiskelukulttuuri. Viitattu 15.4.2022 <http://www.opiskelukyky.fi/yhdenvertainen-ja-saavutettava-opiskelukulttuuri/>

Oppariapu 2022. Dokumenttianalyysi. Viitattu 15.4.2022 <https://oppiapu.wordpress.com/kirjallisten-lahteiden-analyysi/>

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto – KvaliMOTV kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoariston julkaisuja 2009. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaristo/julkaisut/kvalimotv.pdf>

STM, 2018. Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen - YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018–2019. Sosiaali – ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2/2018. Verkkojulkaisu. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160666/STM_2_18_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM, 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle - Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2010:4. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72197/URN%3aNBN%3afi-fe201504225692.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Suomen perustuslaki 1999/731. Viitattu 25.4.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tamminen, Terhi & Alinikula, Petteri 2017. Kuntien saavutettavuusopas. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1859-saavutettavuusopas-osa-1>

Toivola, Maarit 2019. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammatillisen polun esteitä. Opin-
näytetyö. Saatavissa: https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/146741/Toivola_Maarit_opinnayte.pdf?sequence=

Vates-säätiö 2022. Sosiaalinen ja psyykkinen esteettömyys. Viitattu 15.4.2022 <https://www.vates.fi/tietopaketti/tyoelaman-saavutettavuus/sosiaalinen-ja-psyykkinen-esteettomyys.html>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 25.4.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

HAASTATTELUT

Mäki, Anne 2022. Invalidiliiton koulutus- ja työllisyyspolitiikan asiantuntija.

LIITTEET

Liite 1: Tutkittavan suostumuslomake

Tutkimuksen nimi: Nuoren yhdenvertainen koulutuspolku – Liikuntarajoitteen huomioiminen edistettäessä saavutettavampaa korkeakoulua

Tutkimuksen toteuttaja: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Henri Ihander 0408652141 henri.ihander@humak.fi, Tarja Nyman 0400349257 tarja.nyman@humak.fi

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kartoittaa koulutuspolun ja opiskelun haasteita liikuntarajoitteisen näkökulmasta sekä pyrkiä tuottamaan uutta huomioitavaa tietoa, jotta korkeakoulujen saavutettavuutta ja opiskelun nivelvaiheiden ohjausta voitaisiin parantaa tämän tutkimuksen avulla.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, toteutuksesta sekä oikeuksistani. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

_____

Allekirjoitus:

_____

Nimenselvennys:

_____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 2: Tutkittavan informointilomake

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Nuorten yhdenvertainen koulutuspolku - Liikuntarajoitteen huomioiminen edistettäessä saavutettavampaa korkeakoulua

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan koulutuspolun ja opiskelun haasteita liikuntarajoitteisen näkökulmasta sekä pyritään tuottamaan uutta huomioitavaa tietoa, jotta korkeakoulujen saavutettavuutta ja opiskelun nivelvaiheiden ohjausta voitaisiin parantaa tämän tutkimuksen avulla. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska toimitte Invalidiliitossa koulutukseen liittyvien asioiden asiantuntijana. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta oikeuksiinne tai kohteluunne. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa opinnäytetyöni aiheeseen liittyen erityisesti aiheen tarpeellisuuden näkökulmasta. Toisena tavoitteena on saada lisää tietoa liikuntarajoitteisen nuoren opiskelun ja opinnoissa etenemisen haasteista ja kokemuksista.

Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimus on osa opinnäytetyöprosessia, jonka tilaajana toimii Invalidiliitto ry. Tutkimuksesta vastaa Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija yhdessä ohjaavan opettajan kanssa.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimusmenetelmänä tässä tutkimuksessa käytetään haastattelua, havainnointia sekä kyselyä. Haastatteluun tai kyselyyn osallistumisen lisäksi tutkimukseen osallistuvalla ei vaadita muita toimenpiteitä. Haastattelut tallennetaan analysoinnin vuoksi, joten tutkimuksen ajan tutkijalla on käytössä haastatteluihin liittyviä henkilökohtaisia tietoja. Muu kerätty aineisto käsitellään anonyymisti, eikä henkilökohtaisia tietoja kerätä missään tilanteessa minkäänlaiseen rekisteriin edes haastattelujen osalta. Myös haastatteluun kerättyä tietoa voidaan käsitellä opinnäytetyössä ilman henkilöön liittyviä tunnisteita, mikäli haastateltava niin haluaa. Tutkimuksen päätyttyä kaikkia kerättyä aineisto tuhotaan.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksista ei tiedoteta tutkimukseen osallistuvia erityisemmin, mutta opinnäytetyön ollessa kyseessä työ julkaistaan avoimessa opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päättymisen

Tämä tutkimusprosessi päättyy opinnäytetyön ollessa valmis ja tutkijan jätettyä se arvioitavaksi 4/2022 aikana.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Henri Ihander
Puh. 0408652141
Sähköposti: henri.ihander@humak.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Yliopettaja, järjestötyö
Nimi: Tarja Nyman
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Puh. 0400349257
Sähköposti: tarja.nyman@humak.fi

Liite 3: Ohjeet korkeakoulujen verkkosivujen sisältöihin

OHJEET KORKEAKOULUJEN VERKKOSIVUJEN SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMISEEN

Ohjeisiin on koottu tietoa sekä vinkkejä, kuinka liikuntarajoitteen huomioimista voisi verkkosivuilla kehittää, ja kuinka saavutettavuutta pystyttäisiin parantamaan liikuntarajoitteisen nuorten näkökulmasta. Tietoa on kerätty kohderyhmältä haastatteluin sekä kyselyin.

Näitä asioita tulisi verkkosivuilta löytyä:

Esteettömyys

- Hissien koko sekä sijainti oppilaitoksessa.
- Luiskien sijainti oppilaitoksessa.
- Inva WC:n koko sekä sijainti oppilaitoksessa.
- Invapysäköinnin sijainti oppilaitoksessa.
- Ulko-ovien toiminta, automaatti- vai manuaaliovet.
- Luokka- sekä yleisten tilojen ovien leveys.
- Tiedot sisätilojen yleisestä esteettömyydestä, kuten kynnyksistä, mahdollisista esteellisistä tiloista jne.
- Lähiympäristön esteettömyys / esteellisyys kuvailtuna.
- Julkisen liikenteen mahdollisuudet, etäisyydet ja yhteydet.

Yksilölliset erityisjärjestelyt

- Maininnat oppilaitoksessa yleisesti käytössä olevista erityisjärjestelyistä - jos tarvetta muille järjestelyille, keneen otetaan yhteys.
- Tietoa, kuinka erityisjärjestelyt tulee hoitaa pääsykoevaiheessa.
- Etukäteen tiedottaminen pääsykokeiden tehtävätyypeistä - saattaa vaikuttaa tarvittaviin erityisjärjestelyihin.
- Erityisjärjestelyihin liittyvä aikataulu - kuinka aikaisin järjestelyjä pitää hakea.
- Tietoa etäopiskelun mahdollisuuksista.

Muuta

- Yhteyshenkilön tiedot, kuka vastaa oppilaitoksen esteettömyyteen ja erityisjärjestelyihin liittyvistä asioista tai ottaa tarvittaessa niistä selvää.
- Mikäli oppilaitoksella löytyy esteettömiä asuntola – tai muita asumismahdollisuuksia, tiedot niistä.
- Jos on olemassa ennakkotapauksia esimerkiksi taksimatkoihin liittyen, olisi tieto eduksi, kun mahdollinen uusi opiskelija pyrkii taksimatkoja hakemaan opiskeleluja varten tukipalveluna vammaispalveluista.
- Tietoa siitä, kuinka avoimen AMK:n kursseja voi hyödyntää päästäkseen kiinni opintoihin.